Агазет шьаҭаиркит Д.И. Гәлиа 1919 ш. февраль 27 азы

АҦСНЫ

Ареспубликатә ҳәынҭқарратә усҳәарҭа «Аҧснымедиа» *2023 ш. иуль 13 № 37-38 (21.465)*

Аҧсны иахьабалак: Амшцәгьақәа Азхыҵрақәа Ахҟьаҧҟьақәа

Иаҧҵоуп Ареспубликатә штаб

Аҧсныпресс. Ашьыжь, ҧхынгәымза 11 рзы Аҧсны Ахада Аслан Бжьаниа атәыла араионқәа рҟны иҟалаз азхыҵра иннажьыз аҧхасҭа аҭыҧ ақәҵара иазкны изаамҭанытәим аилацәажәара мҩаҧигеит.

Аилацәажәара аартуа, Аҳәынҭқарра Ахада иазгәеиҭеит ареспублика мҽхакы ҭбаала зеиҧш ҟамлацыз аҧсабаратә рыцҳара ишаниаз. «Арыцҳара ахьыҟалаз ҭыҧқәоуп Гагра араион, Гәдоуҭеи Очамчыреи рраионқәа рыхәҭак. Иацы ари аҩыза арыцҳара ҟалеит аҳҭны-қалақь аҟны. Ааха ҕәҕәа роуит ахатәы ҩнқәа, акурорттә инфраструктура. Рыцҳарас иҟалаз, инықәырҧшны акәзаргьы, уажәы иҟалаз аҧхасҭа иаҳнаҭаз ахарҵь ахьынӡаҟоугьы ҳаздырӡом. Аҧсабара ааха рнаҭеит акоммуникациақәа, амашьынамҩақәа ҵназәзәааит, иара убас иаанкылоуп Урыстәылатәи Афедерацеи Аҧсни ирыбжьоу аихамҩатә еимадара. Ааха абри аҭагылазаашьаҿы ҳара ҳзы акраҵанакуеит атәылауаа рыҧсҭазаареи ргәабзиареи, азәгьы машәыр имыхьроуп, ари ҳадароуп ҳара ҳзы», – ҳәа иҳәеит Аҳәынҭқарра Ахада.

Ҧхынгәымза 10 рзы, ахәылбыҽха Аҳәынҭқарра Ахада Аслан Бжьаниа Гагра араион аҟны аинспекциатә ныҟәара аныхиркәша ашьҭахь, иҟалаз арыцҳара аҧыхра иазку Ареспубликатә штаб аҧҵаразы адҵа инапы аҭаиҩит. Аштаб напхгаҩыс даҭоуп атәыла Аҧызаминистр Алеқсандр Анқәаб. Адҵа инақәыршәаны, иҟалаз арыцҳара иннажьыз аҧхасҭа аҧыхра иалархәу аҳәынҭқарратә усбарҭақәа зегьы Ареспубликатә штаб анапхгарала еиқәшаҳаҭны аусура мҩаҧыргароуп.

Аҳәынҭқарра Ахада Аиҳабыра рхантәаҩы инапы ианиҵеит зҭагылазаашьа уадаҩхаз атәылауааи атуристцәеи иахьынӡалшо ацхыраара рырҭарц, иара убас зыҧшрак ҟамҵакәа, аҭагылазаашьа ҷыдақәа рзы Аминистрра, атәылахьчара Аминистрра, аҩныҵҟатәи аусқәа Рминистрра амчратә усбарҭақәа, убас аусбарҭақәа – атуризм азы Аминистрра, араионқәа рхадаракәеи егьырҭ аилазаарақәеи рыцырхырааны алшаракәа зегьы рхархәаара. Атәылахьчара Аминистрра иадҵоуп азхыҵра ахьыҟалаз аҭыҧқәа рҟны амедицинатә цхыраара зҭаху ыҟазар аилкаара.

«Иаҭаху ацхыраара рышәҭ. Атуристцәа ареспублика ааныжьны ацара зҭаху ыҟазар, уи аҩыза алшара рышәҭ», – иҳәеит Аслан Бжьаниа. Аҳәынҭқарра Ахада иара убас адҵа ҟаиҵеит аҧхасҭа зауз ауаа зыда ҧсыхәа ыҟам фатәылажәтәыла реиқәыршәаразы. «Аҭагылазаашьа ҷыда иақәшәаз атәылауаа ҳара ҳҟынтә адгылара роуроуп», – иҳәеит иара.

Аҳәынҭқарра Ахада аҧсабаратә рыцҳара ахҟьа-ҧҟьақәа раҧыхразы Ареспубликатә штаб алахәцәа азхьарҧшны иреиҳәеит дара ражәалагалақәа Аҧсны атәылауаа хықәкыла ирыҭатәу ацхырааразы азыӡба шьаҭас ишаҭахо.

Аилацәажәара иалахәын Аҳәынҭқарра Ахада Ихаҭыҧуаҩ Бадра Гәынба, Аҳәынҭқарра Ахада Иусбарҭа анапхгаҩы Цьансыхә Нанба, Аҧыза-министр Алеқсандр Анқәаб, Жәлар Реизара Апарламент Аиҳабы Лаша Ашәба, Ашәарҭадара ахеилак амаӡаныҟәгаҩ Сергеи Шамба, аҭагылазаашьа ҷыдақәа рзы аминистр Лев Кәыҵниа, агәабзиарахьчара аминистр Едуард Быҭәба, аҩныҵҟатәи аусқәа рминистр Роберт Киут.

Гагра араион Ахадараҿы – аилацәажәара

Аҧсныпресс. Аҧсны Аҳәынҭқарра Ахада Аслан Бжьаниа ҧхынгәымза 8 ауха инаркны ҧхынгәымза 9-нӡа иҟалаз аҧсабаратә рыцҳара ахҟьа-ҧҟьақәа раҧыхра азҵаарақәа ирызкны Гагра араион Ахадараҿы аилацәажәара мҩаҧигоит.

Араион ахада Иури Ҳагәышь Аҳәынҭқарра Ахада адырра ииҭеит иҟалаз аҧсабаратә рыцҳара инамаданы аусурақәа шцо азы. Уи излаиҳәаз ала, Гагра араион иауз ақәаршаҩы иахҟьаны ҧхынгәымза 9 рзы еилкаахеит аҧхасҭа ҕәҕәа шроуз ақыҭақәа хҧа: Ҧсахара, Лӡаа, Алаҳаӡы, Бзыҧҭа ҳаблак, Гагра ақалақь ахәҭақәак. Инықәырҧшны еилкаахеит, Лӡаа ақыҭан аҧхасҭа шроуз 300 ҩны инарзынаҧшуа, иара убас аҵҳақәа ҩба. Алаҳаӡы 250 ҩны аӡы рыҵалеит, Ҧсахара ақыҭан – 200 ҩны. Бзыҧҭа аҳаблан аҧхасҭа ҕәҕәа роуит Аҭыӡҭа аҳабла маҷ аҟны 100 нхарҭа ҩнык, Гагра ақалақь – 200 ҩны рҟынӡа.

Араион аҟны амшцәгьа иахҟьаны иара убас аҧхасҭа роуит асоциалтә инфраструктура аусбарҭақәа. Ареспубликатә мҩаду еиҭашьақәыргылоуп, амҩа рҽеиратә усбарҭа арыцқьаратә усурақәа мҩаҧнагоит. Амҩақәа ррыцқьара мҩаҧысуеит Гагра ақалақь аҟны. Лӡаа, Алаҳаӡы, Бзыҧ аҳаблаҟны амҩақәа ррыцқьара анаҩс, ахатәы ҩнқәа рҟынтә аӡы ҩныргоит. Раҧхьа иргыланы, иазгәаҭоуп амҩақәа ррыцқьара, анаҩс аҩнқәа, иара убас аҧсабаратә рыцҳара иахҟьаны иҟалаз аҧхасҭа ахә ашьара. Аилацәажәара иалахәын Аҧыза-министр Алеқсандр Анқәаб, иҷыдоу аҭагылазаашьақәа рзы аминистр Лев Кәыҵниа, атуризм аминистр Ҭеимураз Хышба, Ахада иабжьгаҩ Адгәыр Ашәба, "Аҧснытәи аихамҩа" аиҳабы Арсоу Ҷыҭанаа, араионтә фымцастанциақәеи аҭагылазаашьа ҷыдақәа рзы аусбарҭақәеи рнапхгаҩцәа уҳәа егьырҭ аматҵзурақәа.

Аиҧылара ахыркәшара ашьҭахь, Аслан Бжьаниа аҧсабаратә рыцҳара иахҟьаны еиҳа аҧхасҭа ҕәҕәа зауз аҭыҧқәа дырҭааит.

Аҳәынҭқарра иалшо ҟанаҵоит

Аҧсныпресс. Аҳәынҭқарра Ахада Аслан Бжьаниа ақәаршаҩы иахҟьаны ааха ҕәҕәа зауз ақыҭақәа Алаҳаӡы, Лӡаа, Аҧсыӡзауад араион, Бзыҧҭа аҳаблаҿы аиҭашьақәыргыларатә усурақәа шымҩаҧысуа гәеиҭеит. Ақәаршаҩы бааҧсы иахҟьаны Лӡаа ақыҭа аҧхасҭа ҕәҕәа аиуит: азхыҵра иахҟьаны аҩнқәеи асасааирҭақәеи рҟны актәи аихагылақәа аӡы рыҵалеит, амҩақәа, иара убас 250 метра рҟынӡа инаӡо аихамҩа ахәҭак ҵназзәааит. Аҳәынҭқарра Ахада аҳабла ауааҧсыра дырҧылеит, урҭ ацхыраара шырҭаху рҳәеит.

Аҳаблаҿы инхо Саида Еныкь ари аҩыза ахҭыс зынӡа ишазыҧшымыз, иаалырҟьаны ишыҟалаз лҳәеит. «Аӡы иаалырҟьаны иааит. Уи иаҳа-иаҳа ишьҭыҵуан. Даара ушәаратәы иҟан. Акгьы аанымхеит, акәытқәа, арахә, зегьы аӡы иагеит. Сара схаҭа иаразнак ахәыҷқәа иахьшәарҭамыз аҭыҧ ахь идәықәҵаны, маҟәаҳәара аӡы сӡаагыланы исылшоз ала амаҭәааҩыҭәа аиқәырхара сҽазысшәеит. Аха уеизгьы уи зегьы ҧхасҭахеит, зегьы ыршәҭәуп. Анцәа иҵьшьаны, ма ҳаҧсқәа еиқәхеит», – лҳәеит лара.

Аслан Бжьаниа ас еиҧш аҭагылазаашьа уадаҩ аан аҳәынҭқарра иалшо зегьы шыҟанаҵо ала ргәы ирҭынчит. Аҳәынҭқарра Ахада иара убас аихамҩа даҭааны уи аҭагылазаашьа гәеиҭеит. Уажәы араҟа ақәаршаҩы бааҧсы ахҟьаҧҟьақәа раҧыхразы активла аусурақәа мҩаҧысуеит.

Арзаҳалқәа рыдыркылоит

Аҧсныпресс. Аҧсабаратә рыцҳара иахҟьаны иҟалаз аилкааразы акомиссиа Гагра араион аҿы аусура иалагеит. Арзаҳалқәа рыдкылара мҩаҧыслоит ааха зауз ахьынхо аҭыҧқәа ирыҵанакуа араионтә, ақыҭатә, аҳаблатә хадарақәа рҿы, ҳәа иаанацҳауеит Гагра араион Ахадара аофициалтә саит.

«Ҳара зегьы ачҳара аашәырҧшырц азы аҳәара ҟасҵоит. Аҳәынҭқарра иалшо ала зегьы ацхыраара рнаҭоит. Агәра ганы сыҟоуп, зегьы ҳамчи ҳахшыҩи еилаҵаны лыҧхала ари аҭагылазаашьа алҵра шҳалшо» – ҳәа араион ауааҧсыра рахь ихы ирхеит Аҳәынҭқарра Ахада Аслан Бжьаниа. Ақыҭақәа Лӡаа, Алаҳаӡы, Ҧсахара, Бзыҧҭа аҳабла рхадаракәа зыҩнқәа ааха зауз рҟынтәи арзаҳалқәа рыдкылара иалагоит.

Очамчыра араион аҿы амшцәгьа аҧхасҭа ҕәҕәа ҟанаҵеит

Ииуль мза жәба инаркны излагаз ақәаура иахҟьаны Очамчыра араион аҟны ирацәоуп зҳәаақәа ирҭыцыз аӡиасқәеи акәарақәеи, акырҵьара аӡы иҵназәзәааит ацҳақәа, иарбгеит ақыҭамҩақәа. Очамчыра ақалақь аҟны зыҩны аӡы ҩналаз ауааҧсыра рхыҧхьаӡара ашьақәыргылареи, урҭ ироуз аҧхасҭа аҭҵаареи рзы араион ахада Беслан Бигәаа идҵала иаҧҵоуп акомиссиа ҷыда. Уи иалоу напынҵас ирымоуп аҧхасҭа зауз шьақәыргылаы асиа ранҵара.

Ҩымш раахыс еихсыҕьра змам амшцәгьа Аҧсны араионқәа акырҵьара рҟны аҧхасҭа ҕәҕәа ҟанаҵеит. Ашьхараҿы асы аӡыҭра ианаҿу аамҭазы, асырӡ иахҟьаны усгьы зыҩаӡара шьҭыҵны иҟаз аӡиасқәа, ақәаршаҩы анрыцла зынӡа рыҽдырцәгьеит, рҳәаақәа ирҭыҵны, ацҳақәа ҵызәзәааны, ауаа ирыҵалеит.

Очамчыра араион ақыҭақәа Маркәыла, Лашькьындар, Ҕақәашь, Ҷлоу, Очамчыра ақалақь ахаҭагьы, аҧхасҭа ҕәҕәа роуит. Очамчыра араион ахада идҵала, ииуль жәаба рзы, шьыжьнаҵы, аҧхасҭа ахьыҟалаз аҭыҧқәа рҿы ауааҧсыра ацхыраара рыҭареи, амшцәгьа ахҟьа-ҧҟьақәа раҧырҟәҟәаареи рзы ирышьҭхьан изыхәҭоу аусбарҭақәа русзуҩцәа. Араион ахада Беслан Бигәааи, араион ахада ихаҭыҧуаҩ Артимон Габилаиеи арыцҳара ахьыҟалаз аҭыҧқәа ирҭааны игәарҭеит, иалыркааит зегьы ирыцкны иҟаҵатәу ашьаҿақәа. Очамчыра араион Лашькьындар ақыҭа иахьаҵанакуа ареспубилкатә мҩаду аҟны иху ацҳа аҧхасҭа аҭоуп. Лашькьындар ақыҭа иалсуа аӡиас маҷ аҽахьарцәгьаз иахҟьаны ацҳа уашәшәырахеит, иаарласны еиҭашьақәыргыламзар ибгар ҟалоит ҳәа ашәарҭара ыҟоуп. Иара убасгьы, ари аҭыҧ аҟны аӡы иагеит шықәсқәак раҧхьа иргылаз аӡкырҭа. Абжьааҧны злеишәа бзиоу аӡиас аҽеанарцәгьа, ақаҭран аҟынӡагьы иааскьеит. Лашькьындар ақыҭаҿы иҟоуп зыҩны аӡы ҩналаз анхацәагьы.

(Алгарҭа 6-тәи ад.)

Аслан Бжьаниеи Максим Решетникови реиҧылара

Адырраҭара шыҟалахьоу аиҧш, ииуль 4 аҽены Аҧсны дыҟан Урыстәылатәи Афедерациа аекономикатә рҿиара аминистр Максим Решетников. Уи Гагра иҧылеит Аҧыза-министр ихаҭыҧуаҩ, аекономика аминистр Кристина Озган, Аҧсны Урыстәылатәи Афедерациа ацҳаражәҳәаҩ Михаил Шургалин, Гагра араион Ахадара аиҳабы Иури Ҳагәышь, акапиталтә ргылара аусбарҭа аиҳабы Ҭемыр Агрба.

Урыстәылатәи Афедерациа аекономика арҿиара аминистр иаара апрограммаҿы иазҧхьагәаҭан Аҧсны асоциал-економикатә рҿиара иазку Аинвестициатә программа инақәыршәаны Урыстәылатәи афинанстә цхыраарала еиҭашьақәдыргылауа аобиектқәа жәпакы рҭаара.

Аҧсны иусуратә ныҟәара инамаданы Урыстәыла аекономикатә рҿиара аминистр дырҧылеит Аҧсны Ахада Аслан Бжьаниа, Аҧсны Аҧыза-министр Алеқсандр Анқәаб.

«Урыстәыла аганахьала Аҧсны ахьыҧшымра азхаҵара аҽены инаркны шәара шәҳәынҭқарра ацхырааре адгылареи рзы ҳтәыла иоунашьҭит 65 миллиард мааҭ инареиҳаны, – иргәалаиршәеит Урыстәылатәи аминистр. – Ҳҽеазышәаракәа еилаҵаны иҳалшеит 500 инареиҳаны аобиектқәа реиҭакра, шьаҭанкыла асоциалтәи, анҵьыртәи инфраструктура аиҭашьақәыргылара. Аҧсны ахатәы лагалақәа ирыцнаҵеит 41,5% инаркны 57% аҟынӡа. 2022 шықәсазы аҳәынҭқарра ахатәы лагалақәа наӡеит 8 миллиардк мааҭ рҟынӡа. Ҳазну ашықәс азы атәыла иалшеит ахатәы економикеи аенергетикеи рырҿиара ашҟа 900 миллион мааҭ инареиҳаны рдәықәҵара».

Урыстәыла аганахьала ацхыраара шыҟац иҟоуп. 2023 шықәсазы Урыстәыла 1,3 миллиард мааҭ анарбеит Аҧсны аинвестициатә программа ҧарала аиқәыршәареи аинвестициатә усура адгылареи рзы, иара убас 4,3 миллиард мааҭ – аҳәынҭқарра асоциал-економика рҿиаразы.

«Агәра ганы сыҟоуп, Аҧсны ҳаҧхьаҟагьы ахатәы малқәа рыла ишеиқәнаршәауа аусхк хадақәа, насгьы аекономикатә халаҟазаарахь амҩа ишацнаҵо, – иаҵишьит Максим Решетников. – Хырхарҭақәак инадыркны ҳтәылақәа ирылшеит зымҽхак ҭбаау аҳәынҭпрограммақәа рыдкыларахь акылсра. Аҧсны ишьақәнаргылеит амчреи абизнеси русеицура, иалшеит аинвестициақәа радҧхьалашьа. Урыстәылатәи ашьақәгылақәа раахәараз ахарҵьқәа ршәара, аекономикаҿы иаланарҵәеит имаҷуи ибжьаратәуи абизнес адгыларазы льготала акредитҟаҵара ахархәага ҿыцқәа».

Аганқәа еихыршьалеит афымцамч аашьҭра, аҳәынҭқарраҿы аинвестициатә усура адгылара. Ҳазну ашықәс азы Урыстәыла Ахада 3 шықәса ҿҳәарас инаҭаны афымцамч аҧхьаӡагақәа рышьақәыргыларазы аҳәынҭқаррабжьаратә експорттә кредит ибзиоуп ҳәа ахиҳәааит. Уи 1, 3 миллиард мааҭ артәоит. Ҳазну ашықәс актәи аквартал азы Урыстәыла иаанашьҭит планла иарбаз афымцамч амҽхак. Уи иартәоит 2, 1 миллиард мааҭ. Аҧсны аекономика аинвестициақәа ралархәразы иаҭахуп анормативтә шьаҭа адкылара. Уи иалнаршоит акапиталтә лагалақәа рыхьчара, аинвесторцәа рыдгыларазы амҩақәа рыҧшаара, – иазгәеиҭеит Урыстәылатәи аминистр. – Ҳгәыҕуеит, Аҧсны ашықәс анҵәамҭазы аинвестициатә еиҩызаразы азакәан ҿыц рыдыркылап ҳәа. Насгьы афымцамчи аинвестициатә усуреи ирызку азакәанқәа иаҭаху аиҭакрақәа рылагалахап ҳәа.

Ашықәс анҵәамҭазы ҳтәылақәа ргәы иҭоуп аинвестпроект дуқәа ирызку аиҳабырабжьаратә еиқәышаҳаҭра анапаҵаҩра. Уи Урыстәылатәи аилахәырақәа алшара рнаҭоит апроект анагӡара аҧҟарақәа ҧсахра шырмоуа ала. Аҧснытәи абизесуаа азаказ ҿыцқәа риура иақәгәыҕырц рылшоит, ауааҧсыра ракәзар – аусурҭа ҭыҧ ҿыцқәа.

Ҳазну аамҭазы ареспублика иамоуп апроект дуқәа ҩба. Урҭ роушьҭразы акырӡа аҵанакуеит аҭагылазаашьа аҭышәынтәалара. Уахь иаҵанакуеит Пицунда азааигәара асасааирҭақәа жәпакы рыргылара, аҳаиртә баҕәаза «Аҟәа» аиҭашьақәыргылара», – еихишьалеит Максим Решетников.

«Аҧсны планеиуаршәала инанагӡоит асоциал-економикатә рҿиара иазку аинвестициатә программа анагӡаразы ахыдҵақәа, даара акраҵанакуеит аҵыхәтәантәи ашықәсқәа рзы аҳәынҭқарраҿы уаҩы иахьибо ахатәы лагалақәа рышьҭыҵра, атауареиҭарсра аизҳара. Ҳара ҳзы акырӡа аҵанакуеит иҟоу алшарақәа рырҭбаара, ҳаирла аимадара аиҭашьақәыргылара. Иазгәасҭарц сҭахуп, абарҭ азҵаарақәа рганахьала Урыстәылатәи Афедерациа анапхгара иҟарҵо адгылара. Агәра згоит, иҟаҵоу аҽазышәаракәа зегьы иаҭаху алҵшәақәа шаарышьҭуа», – иазгәеиҭеит Аслан Бжьаниа.

Аҧсны Жәлар Реизараҿы

Ииуль 5 азы имҩаҧысыз Аҧсны Жәлар Реизара аилатәараҿы адепутатцәа ирыдыркылеит «2022 шықәсазы Ареспубликатә биуџьет ианагӡашьоу азы» азакәанпроект. Абиуџьет ианагӡашьоу азы аҳасабрба ҟаиҵеит Аҧыза-министр ихаҭыҧуаҩ, афинансқәа рминистр Владимир Делба.

2022 шықәсазы Ареспубликатә биуџьет анагӡара иартәеит: ахашәалақәа рганахьала – 10 миллиарди 654 миллиони 101,4 нызқь мааҭ, ахарџьқәа – 10 миллиарди 438 1 миллиони 98,1 нызқь мааҭ, апрофицит – 215 миллиони 903,3 нызқь мааҭ.

Аҧсны абиуџьет ахатәы лагалақәа раҧхьаӡа акәны 4, 9 миллиард мааҭ инареиҳахеит.

«Ахатәы лагалақәа рыла ишьақәгылауа ахашәалақәа 2022 шықәсазы идыртәеит 4, 947 882,6 мамзаргь 122,0%. 2022 шықәсазы 2021 шықәса абри аамҭа иадкыланы ахатәы хашәалақәа ирызҳаит 878 987, 3 нызқь мааҭ рыла», – иазгәеиҭеит Делба.

Афинансқәа рминистр иажәақәа рыла, инеиҧынкыланы ҩышықәса раахыс аҳәынҭқарратә биуџьет нарыгӡоит апрофицит аманы.

Жәлар Реизара адепутатцәа аҩбатәи ҵыхәаҧҵәалатәи аҧхьарала ирыдыркылеит «Аҭыҧантәи абиуџьетқәа рахь ахыҧхьаӡаларақәа рзы» азакәанпроект.

Ариадокумент иазҧхьагәанаҭоит Риҵатәи Амилаҭтә парк иаиуа ахашәалақәа рыхәҭак аизшашьа (ирҭиуа иарбанзаалак абилеҭ ахәҧса ахьтә 250 мааҭ): 150 мааҭ ахыҧхьаӡалахоит Гәдоуҭа араион абиуџьет, 50 мааҭ – Очамчыра араион абиуџьет, 50 мааҭ – Тҟәарчал араион абиуџьет.

Иара убас ишьақәыргылоуп Ареспубликатә унитартә наплакы «Г.Смыр ихьӡ зху Афонҿыцтәи аҳаҧы иаиуа ахашәалақәа реизшашьа, ирҭиуа билеҭцыҧхьаӡа 250 мааҭ иаҧсоу ахьтә: 150 мааҭ ахыҧхьаӡалахоит Гәдоуҭа араион абиуџьет, 50 мааҭ – Очамчыра араион абиуџьет, 50 мааҭ – Тҟәарчал араион абиуџьет.

Адепутатцәа аиҭакрақәа аларгалеит «Аҧсны абиуџьетнҭыҵтәи асоциалтә фондқәа рахь аҧгаҧсатә хәҭалагалақәеи ахшәаатәқәеи рзы» азакәан.

«Абарҭ аиҭакрақәа рызкуп аиҳабыратә еимадара Амаҵзуреи,

Аҳәынҭқарратә миграциатә маҵзуреи, аҭагылазаашьа ҷыдақәа рзы Аминистрреи русзуҩцәа аҧгаҧсатә хәҭалагалақәа ршәара аҟнытә рхы иақәиҭызтәуа аҧҟарақәа рышьақәыргылара», – иҳәеит адокумент назгаз Жәлар Реизараҿы Аҧсны Ахада ихаҭарнак Анри Барцыц.

«Арратә уалҧшьазы» азакәан инақәыршәаны аррамаҵзура Аҧсны Арбџьар Мчқәа рҟны Аҧсны атәылауаа инарыгӡауа аҳәынҭқарратә маҵзура ахкы ҷыда акәны иҟоуп.

Жәлар Реизара адепутатцәа аҩбатәи ҵыхәаҧҵәалатәи аҧхьарала ирыдыркылеит азакәанпроектқәа: «1992-1993 шықәсқәа рзы Аҧсны жәлар Рџьынџьтәылатә еибашьра аветеранцәа рзы», «Аҧсуа жәлар рмилаҭ-хақәиҭтәратә қәҧаразы».

Абарҭ азакәанпроектқәа ааигеит атәылахьчареи амилаҭтә шәарҭадареи рзы Жәлар Реизара Аилак ахантәаҩы Ҭемыр Шергелиа. Азакәанпроектқәа иҳәаақәырҵоит 1992-1993 шықәсқәа рзы Аҧсны жәлар Рџьынџьтәылатә еибашьреи ажәыларақәеи рветеранцәа, аҧсуа жәлар рмилаҭ-хақәиҭтәратә қәҧара иалахәқәаз рзинтә статус, иара убас урҭ социалла рыдгыларазы аусмҩаҧгатәқәа.

Адепутатцәа аиҭакрақәа аларгалеит «Аелектронтә хархәагақәа рыла амилаҭтә ҧарашәаратә системазы» азакәан.

Адокумент ааигеит абиуџьети, акредиттә еиҿкаарақәеи, ашәахтәқәеи афинансқәеи рзы аилак ахантәаҩы Беслан Ҳалуашь.

Иара убас адепутатцәа ақәҵара рыдыркылеит «Аҧсны аиланхарҭақәа рыхьӡқәа рзы, убас урыс бызшәала, англыз бызшәала урҭ рыхьӡқәа рҩышьа ашьақәыргәгәаразы». Адокумент ааигеит адепутат Инар Гыцба.

«Ақәҵара ҵакыс иамоуп аҧсуа литературатә бызшәала Аҧсны аҭыҧхьӡқәа ииашаны рҩышьа, иахьынӡауа урҭ урыс бызшәала, англыз бызшәала ранырҧшразы. Абри иалнаршоит Аҧсны аҭыҧхьызқәа ахсаалақәа, агеографиа, аҧсабараҭҵаара, аҭоурых, аҭҵаарадырратә, аҵарадырратә, аилыркаагақәа уҳәа егьырҭ акьыҧхь ҭыжьымҭақәа рҟны ииашаны рыҩра», – иазгәеиҭеит Гыцба.

Аҧсны Жәлар Реизара адепутатцәа ишьақәдырҕәҕәеит 2023 шықәса февраль 8 азы Аминистрцәа Реилазаара «Аҧсны Амилаҭтә парк «Кәыдры аиҩхаа» аиҿкааразы» аиҳабыра ирыдыркылахьаз ақәҵара. Уи ааигеит аграртә политикеи, аҧсабаратә ресурсқәеи, аекологиеи рзы аилак ахантәаҩы Ҭемыр Беиа.

Ақәҵара иазҧхьагәанаҭоит Амилаҭтә парк «Кәыдры аиҩхаа» аҳәаақәа рыҧсахра, хьызҳәала акәзар – 16 нызқь гектар рыла апарк аҵакырадгьыл аиҵатәра.

Иара убас Жәлар Реизара аилатәараҿы адепутатцәа еиуеиҧшым азҵаарақәа ирызкны ақәҵарақәа рыдыркылеит.

Москвеи Аҟәеи рнапы зҵарҩыз аиҩызаратә еиқәышаҳаҭра

Аҧсны Аминистрцәа Реилазаара аконференц-зал зал ду аҿы имҩаҧысит Москва Аиҳабыреи, ақалақь Аҟәа Ахадареи русеицуразы аиқәышаҳаҭра анапаҵаҩра. Уи ҳахҭнықалақь Аҟәа амш иадҳәалоуп.

Анапаҵаҩра ialагааnӡа иарҳәан Аҧсни Урыстәылеи Ргимн. Адокументқәа рнапы аҵарҩит Аҟәа Ахада Беслан Ешбеи, Москва адепартамент аиҳабы Сергеи Чериомини. Иара убас еимырдеит агәаларшәагатә ҳамҭақәа.

Рнапы зҵарҩыз ашәҟәқәа инарықәыршәаны Москвеи Аҟәеи аусеицура рылшоит ахәаахәҭреи ааглыхреи рганахьала, амҩа транспорт инфраструктура, ақалақьтә ргылара, абизнес арҿиараз аицхыраара, ахәҳахәҭра, аинновациатә информациатә технологиақәа, аҵареи анаукеи, атуризми, акультура аспорт уҳәа реиныррра.

Аҟәа ақалақь ахада Беслан Ешба иқәгылараҿ иҳәеит: «Москва ахаанатәгьы Аҟәа ацхыраара ҳанаҭон. Аибашьра ашьҭахь, Аҧсны аблокада ҳанҭакызгьы Москвеи Аҟәеи аигәныҩра ҳабжьан, иҳацхраауан. Сгәы иаанагоит, иахьа ҳнапы зҵаҳҩыз аиқәшаҳаҭра аҵак ду амоуп ҳәа ҳақалақь мацараз акәымкәа, Аҧсны азынгьы.

Иаарласны иаҧаҳҵоит аусуратә гәыҧқәа ҩба: атранспорти, амҩатә шәарҭадареи рзын, насгьы ақалақь аргылареи рзы. Уахь иаҵанакуеит архитектура, аргылара, ақалақь ахаҿра. Ҳара агәыҕра ду адаҳҳәалоит Москвеи ҳареи ҳаиҩызара, ҳусеицура».

Москва адепартамент еиҳабы Сергеи Чериомин иҳәеит: Иахьатәи ахҭыс аҭоурыхтә ҵакы шамоу. Иахьа Москва аргыларатә усхкаzы дааразa аихьӡарақәа амоуп. Асоциалтә усхк аганахьалагьы, ҳара иаҳҭахуп Аҟәатәи ҳколлегацәагьы ҳҧышәа рымаҳдарц. Агәра згоит Москва иҟоу сколлегацәагьы Аҟәа ихадоу туристтә хырхарҭаны аҟаҵаразы бзиа ибаны ишсыдгыло, – ихиркәшеит уи иқәгылара.

Наира САБЕКИА

Ҳаҧхьаҟагьы – аусеицура

Аҧсныпресс. Москва ақалақь аҿы имҩаҧысит Аҧсны аҩныҵҟатәи аусқәа рминистр Роберт Киути Урыстәылатәи Афедерациа аҩныҵҟатәи аусқәа рминистр истатс-маӡаныҟәгаҩ – Игор Зубови русуратә еиҧылара.

Аганқәа азҵаарақәа жәпакы ирылацәажәеит, урҭ иреиуоуп: 2021-2023 шш. аминистррақәа русеицура апрограмма анагӡара, Аҟәа ақалақь аҿы аҩныҵҟатәи аусқәа русбарҭақәа аҩганктәи ринформациа-координациатә Центр аиҿкаара аҳәаа иаҧну аҭыҧқәа рҿы ацәгьоуракәа рҿагылареи изакәанымкәа анаркотикатә маҭәаашьаркәа реикәыршара аҧхьырҟәҟәаареи рганахьала аусеицура; аусеилыргаратә усбарҭақәеи аӡбарҭақәеи рҟынтәи зыҽӡаны иҟоу ахаҿқәа рыҧшаара, иара убас акурорттә аамҭазы Урыстәылатәи атуристцәа ршәарҭадара аиҿкаара. Роберт Киути Игор Зубови Аҧсни Урыстәылеи рыҩныҵҟатәи аусқәа Рминистрракәа рыбжьара аусеицура аринахысгьы аҿиареи арҕәҕәареи ишазхиоу ҩаҧхьа ишьақәдырҕәҕәеит.

Ауаажәларратә палатаҿы

Имҩаҧысит ауаажәларратә палата 6-тәи ааҧхьара аилазаара ҿыци, Аҧсны Ахада Аслан Бжьаниеи реиҧылара.

Аилатәара аартуа, Аҧсны Ауаажәларратә палата амаӡаныҟәгаҩ Гәли Кьычба иааркьаҿӡан илҳәеит русура атәы. Иаҳхысыз 2022 шықәса иҭагӡаны дара имҩаҧыргеит 38 еизара, уаҟа ирылацәажәан хра злоу акыр азҵаарақәа. Еснагь ҳажәлар рҿы иқәгылоуп, ицәырҵуеит апроблемақәа. Убарҭ рызхьаҧшра, рҭыҧ рықәҵара хадароуп Ауаажәларратә палата аусуразы.

Аилатәараҿы аҧсуа бызшәа апроблемақәа дырзааҭгыло, апалата абызшәеи, аҵареи, аҭҵаарадырреи, адоуҳатә ҭынха ахьчареи ркомиссиа ахантәаҩы Дона Малиа иазгәалҭеит, ҳбызшәа аиқәырхаразы апрограмма аҧҵара мацара шазымхо, уи мчылаҵәҟьа, азакәан шьаҭа аҭаны, ирымҵар ада ҧсыхәа шамам шдырбатәу. Иаалгоит аҿырҧштәы, лара рҵаҩыс аус ахьылуа Гагратәи ашкол аҿы сынтәа ирыдыркылаз акласс зегьы аҿы хҩызаҵәык шраку зхатәы бызшәа здырҩа. Аҵарауаҩ В.Чрыгба иқәгылара аҿы иҳәеит «асеиҧш ҳцалозар даеа 25 шықәса рышьҭахь – ҳбызшәа ыӡыр алшоит», ҳәа.

«30 шықәса ҵуеит еиуеиҧшым апрограммақәа, ахырхарҭақәа ҳарҿуижьҭеи, аха апроблема қәацара амам. Ирмчны азакәан ҟаҵатәуп. Аҧсуа хәыҷы иаҧсуам ашкол данҭарҵахгьы, аҧсуа бызшәа имҵар ада ҧсыхәа амоуртә апрограмма аҭахуп. Рҵаҩык иаҳасабала даара иуадаҩуп ҳҭагылазашьа. Арҵаҩы иџьабаа цәгьоуп, урҭ руалафахәы ҩынтәхынтә иацҵатәуп», – иазгәалҭеит Дона Малиа.

Уи лнаҩс аҧсуа бызшәазы ауниверситетаҿ хышықәса аус зуа аконцепциа дазааҭгылеит Ҳақан Коч.

«Аҧсуа бызшәа аиқәырхара аганхьала аҵакы змоу ажәалагала сара ахаангьы садгылоит, апрофессионалцәа шәажәа ҳшәырҳа, иақәнаго ҳашәҳәа – ҳахаҵгылоит, иҟаҳҵоит», – иҳәеит Аҧсны Ахада Аслан Бжаниа.

Апалата алахәыла Давид Ҧлиа дазаҭгылеит Гал араион иқәынхо ауааҧсыра рстатус. Самырзаҟанаа анкьа аҧсуа жәлақәа змаз, забдуцәа рыжәла цқьақәа архынҳәра зҭаху маҷҩым. Насгьы Аҧсны атәылауара рыҭара ирмариатәуп ҳәа дахәаҧшуеит. Убри аан иазхьаҧштәызар акәхап урҭ Қырҭтәыла атәылауаҩра шрымоу. «Сталини Бериеи шықәсыкала аҧсуаа зегьы ҳақырҭцәаан ҳҟарҵазар, ҳара забдуцәа аҧсуааз аха аамҭа цәгьа аан иақырҭуартәыз заҧсуаҳамтәрызеи», – иазгәеиҭеит Аҧсны жәлар Рконгресс аиҳабы Давид Ҧилиа.

Ауаажәларратә палата алахәыла, «Агәымшәараз» амедал занашьоу Едуард Квираиа иқәгылараҿ иҳәеит игәы иҵхоз азҵаарақәа, ҳбызшәа, ҳадгьыл, аҧсуаа жәларҵас реиқәырхаразы, иахьатәи ҳусушьа ҽеиракахь ҳашнанамго. «Абизнесгьы бзиоуп аха, уаҵәтәи ҳҧеиҧшгьы ҳазхәыцроуп. Ҳадгьыл ҳарҭәыр ҳҭахызар, ҳашьцәа Ҭырқәтәыла иҧсаҟьаны иалаҧсоу роуп излаҳарҭәыша. Абызшәа еиқәҳархарцз аҧсышәала ацәажәароуп иаҭаху. Ҽнакала амал дук зоуз аус узицуӡом. Еиҳау рыцҳара ыҟаӡам унапала ужәлар анаҭаурхо», – абас ихиркушеит уи иқәгылара.

Гагра араион ахада Иури Ҳагәышь иқәгылараҿ иҳәеит Цандрыҧшь аҳаблаҿ аҧсуа школ аартразы аусура шымҩаҧысуа, уаанӡатәи ақырҭуа школ ахыбра еиҭашьақәыргыланы 2025 шықәсазы аҧсуа школ шаартхо. Сынтәатәи ашықәс азы уи иазоужьхоит 15 миллион мааҭ.

Аилатәараҿ иазааҭгылан Аҧсны Аџьынџьтәылатә еибашьра аан иҭахаз рҭаацәа, иахьа 5 ныҙқь мааҭ атәанчахә зауа иҵегьы рҭәанчахәы аҵҵара азҵаара.

Анхарҭа ҭыҧла ауааҧсыра реиқәыршәара апроблема далацәажәеит Аҧсны Ахада Аслан Бжьаниа. «Абар хышықәсоуп апрограмма аус ауеижьҭеи, 150 ҩык ироуит анхарҭа, 4 ныҙқьҩык – анхарҭа ҭыҧ змам ыҟоуп. Ҳара иҳацхраауеит Урыстәыла. Иаанхаз апроблемақәа ҳаӡбарцаз аекономика шьҭаҳхыроуп», – ҳәа азгәеиҭеит уи.

Апалата алахәыла Руслан Ҳашыг изҵаара, «ҳдемографиа ашьҭыхра иабанӡахәои, иабанӡахҧырхагоу Аҧсны апартаментқәа рыргылара?

Аҭакс Ахада иҳәеит: «Дара ирдыруеит рзинқәа, урҭ акоммерциатә нхарҭақәа роуп изқәиҭу. Аҳәынҭқарра амчраҿ ус рымаӡам, ҳара хыҧхьаӡарала ҳахьеиҵоу, ҳмаҷра шәарҭара амаӡам».

Апартаментқәа рзы азакәан апроект ирыдыркыларан иҟоу дазааҭгыло ажәахә ҟаиҵеит Дауҭ Агрба. Уи иҳәеит арҽеиракәа хымҧада ишалагалтәу. Аҧсны Ахада ишьақәирӷәӷәеит, ари ииуль мза иахымгакәа ирыдыркылараны ишыҟоу.

Наира САБЕКИА

Ҳашьцәа шьханхыҵ инхауа

Аҧсни Абазашҭеи еимаздо

Амассатә информациатә хархәагақәа зегь рахьтә агазеҭ хадароуп, иара зтәу ажәлар (еиҳараӡакгьы хыҧхьаӡарала имаҷу) рхьаа, рыгәҭыха, реихьӡарақәа уҳәа саркьалҵас илыҧшааху хатәы бызшәала аҧхьаҩ игәаҵанӡа анагараҿы ҳҳәар агха ҳахьрым. Уи шьақәнарӷәӷәоит анаҩстәи ахшыҩҵакгьы: «Зыҧсадгьыл бызшәала агазеҭ зауз, изызныҟәгаз ажәлар рыӡра алшом». Амилаҭтә газеҭ аусзуҩцәа ианакәызаалакгьы зыжәлар рхаҿра аиқәырхаразы згәы былуа, урҭ реизҳара ажәала иазықәҧо, уи азы уахи-ҽни еиҧшьны аус руеит.

Анкьа даракәацк иатәыз, иахьа Кавказ-Нхыҵ ибзазо, ҳажәлар рыхәҭа – абазақәа рбызшәала мчыбжьык ахьтә ҧшь-даҟьакны ҩынтә иҭыҵуа (зҭыжьратә хыҧхьаӡара 3000-цыра инареиҳау) ауаажәларраполитикатә газеҭ «Абазашҭа» аҭыжьра хацыркын, абаза милаҭтә ҩыра шьақәгылеижьҭеи 6 шықәса ааҵуаны, ииуль 23, 1938 шықәса рзы «Черқьес ҟаҧшь» ҳәа хьӡыс иаҭаны. Анаҩс, ахьӡ еиҭакхахьан: «Асоциалисттә Черқьессиа», «Комунизм алашара» рыла.

1991 шықәса инаркны ишьақәырӷәӷәаан «Абазашҭа» ҳәа. Агазеҭ аҵакы даараӡа иҵаулоуп абаза милаҭтә шәҟәыҩҩреи, алитературатә бызшәа ашьақәгылареи арҿиареи рҟны. Еиуеиҧшым аамҭақәа раан аредакциаҟны аус руан, здырреи зҧышәеи рыла зыжәлар гәакьа рдоуҳатә ҭоурых адаҟьақәа рҟны наӡаӡа иаанхо: Б. Ҭҳаиҵыҟә, Ҳ. Џьыр, М. Чкәту, Қь. Мхцы... уҳәа абаза рҿиаратә интеллигенциа «аеҵәаџьаа» аӡәырҩы.

«Жәақәаашҭк ахьеицу аб рыламзар рымҩа иақәиҭхом» ҳәа ажәлар ражәа ишалоу еиҧш, иахьа 14-ҩык рыла зредакциатә еилазаара шьақәгылоу, мышқәак рнаҩс 85 шықәсхыҵра азгәаҭахо, агазеҭ «Абазашҭа», аҧсҭазаара зегьы адырдхеиҧш илхагьежьуеит – аредактор хада Кулова Фардаус Казибан-иҧҳа.

Фардаус Кулова диит ииуль 5, 1963 ш. рзы Абазатәи араион Ҧсыж (жәытәла Дарыҟәақыҭ) ақыҭан. Лқыҭа гәакьаҿы абжьаратә ҵара анхлыркәша лдырра еизлырҳауан Черқьесктәи арҵаҩратә ҵараиурҭеи, Ҟабарда-Балкариатәи аҳәынҭқарратә университет аҭоурых-филологиатә факультети рҟны. Еиҳау аҵара анхлыркәша, ҧыҭраамҭак абжьаратә школқәа рҟны рҵаҩыс аус луан. Уи ашьҭахь Ҟарачы-Черқьестәи автономтә област акомҿар еидгыла аобком амаӡаныҟәгаҩыс; амилаҭқәа русқәеи, амассатә коммуникациақәеи, акьыҧхьи рзы Аминистрра азанааҭуаҩ хадас; Ҟарачы-Черқьесиа ажурналистцәа Реидгыла ахантәаҩыс. Лус хада инаваргыланы, ауаажәларра политикатә ҧсҭазаарагьы ҽышәала далахәуп Ҟарачы-Черқьесиа жәлар реизара 4-тәи ааҧхьара алахәылас дыҟан; Урыстәылатәи ахәыҷтәы фонд Ҟарачы-Черқьестәи арегионтә ҟәша ахантәаҩыс дыҟоуп.

2002 шықәса раахыс, агазеҭ «Абазашҭа» аредактор хадас аус луеит. Ҟарачы-Черқьестәи Ареспублика «Зҽаҧсазтәыз ажурналист» ҳәа аҳаҭыртә хьӡы лыхҵоуп. Аҧсны Ажурналистцәа Реидгыла далахәылоуп.

Аҳәынҭқарратә маҵурақәа рҟны лусурала есымшааирагьы анапхгаратә ҧышәа иазлырҳауан, дызҧылоз, дзыҿцәажәоз ауаа – аполитикцәа,аҳәынҭқарратәи ауаажәларратәи усзуҩцәа уҳәа ирҿылҵаауаз рацәан. Абарҭқәа зегь раан, Фардаус Казибан-иҧҳа ишлыцыц илыцуп дарбанзаалак ауаҩы иаҳаҭыр аламырҟәра, иҳаҵгылара, иақәнагоу ажәала аҧсшәа иаҳәара.

Ишырҳәо еиҧш, аҳаракырахь инагоу амҩа еснагь икәараҵоит. Аха, ҧынгыла згым уи амҩа аныл ара злахьынҵахаз, ихықәкы дызлыҵыз рдоуҳатә дацҧашә ҧсыцқьала аиқәырхара иазкызар, Ҳазшаз илаҧш хааи ижәлар рыбзиабареи игхом.

Дышқәыҧшӡаз инаркны зыуаажәлар ргәеисра иалагылоу Фардаус Кулова ишазгәаҭоу еиҧш, данысит иеиҟара маҵарамыз, аха иҿырҧшыгоу аҧсҭазааратә мҩа. «Уҽыззукуа аҽузнакуеит» ҳәарада, Фардаус Кулова ҩ-жәашықәсак инарыцны дызхагылоу амилаҭтә усгьы, ҩынтәны акәым, еиҳангьы аҽлызнакит. Уи лнапхгараҭара аамҭа иалагӡаны, амилаҭ рҿахәҳәага – агазеҭ «Абазашҭа» аҩаӡара акыр иҳаракхеит. Мҽхакыҭбаала еснагьтәи лусуреи, ааҧсара зцым лгәыцыхцыхреи ирылҵшәаны, ирацәоуп еиҿылбаауа, ажәлар маҷ рхеиқәырхара иашьана хадоу – ахатәы бызшәа аиқәырхареи арҿиареи рзы. Ажәлар рыбзазара еиуеиҧшым аганқәа аазырҧшуа ажәабжьқәа, ан лкыкахш иаҩызоу, хатәы бызшәала акьыҧхь иахьабо аҭыжьымҭа абиҧарақәа азҿлымҳахарц, лассы-лассы аредактор хада лаҧшьгарала, агазеҭ адаҟьақәа рҟны имҩаҧыргоит: «Ажурналист қәыҧш», «Илахҿыху ахәыҷра», «Исызгәакьоу сан» уҳәа азеиҧш республикатә ҵакы аазхәо аусмҩаҧгатәқәа жәпакы. Убасгьы, Фардаус Кулова апублицистикатә шәҟәқәа: « Вечная слава героям», «Эхо Чернобыля», «Абазинский муниципальный район. 10 лет созидания», «Афганистан – наша память и боль» дреиқәыршәаҩуп. Лредакциа ала еиҭаҭыжьуп, еицырдыруа арҵаҩы Малхозов Ф.Н. абаза бызшәахьы иеиҭеигахьаз аҩымҭақәа: «Сын полка», «Село Городище».

Иахьазы уи лыцнагаҩцәеи лареи рнапы алакуп, 30 шықәса раҧхьа Аҧсны аамҭа цәгьа ианҭагылаз, Ҟарачы-Черқьесиантә хатә гәааҧхарала иааны, ҳаҧсадгьыл ҳацзыхьчаз еиуеиҧшым амилаҭқәа ирхаҭарнакцәоу зхыҧхьаӡара 150-ҩык инареиҳау аҵеицәа гәымшәақәа рҭоурыхқәеи ргәалашәарақәеи еидызкыло ашәҟәы аҭыжьра азырхиара.

Ахаанazгьы ицәаран иҟам ажәлар рхәышҭаара акәицқәа, урҭ амцабз рхылҵырц реибаркразы, тәамҩахә рымамкәа иазыхандеиуанаҵы, Фардаус Кулова леиҧш, уадаҩрак аҿаҧхьа ихьамҵуа, аҳкәажәреи ахаҵамҧҳәысреи еилазыгӡо аҵеицәа. Уи гәык-ҧсыкала ауаа рзыҟазаареи, лзанааҭ адырреи рыла лҽаҧсалтәит лыжәлар гәакьа рыбзиабара.

Фардаус Кулова даараӡа бзиа илбоит лабдуцәа рџьынџь-Аҧсны. Араатәи амшыни, ашьхақәеи, амра аҧхарреи, ауааи лгәы-лыҧсы рымадоуп. Иааиҧмырҟьаӡакәа лыҽрылалырхәуеит Аҧсны имҩаҧысуа акультуратә усмҩаҧгатәқәа. Иаҳҳәарц ҳалшоит гәрагарала, уи Аҧсни Абазашҭеи еимаздо аҵҳа хадақәа дыруаӡәкуп ҳәа.

Фардаус Кулова лиубилеитә шықәсхыҵра инамаданы, амилаҭтә журналистика арҿиараҟны лылшарақәеи, Аҧсни Ҟарачы–Черқьесиа Ареспубликеи рмассатә информациатә хархәагақәа русеицураҿы ллагалеи рзы, Аҧсны Ахада Аслан Бжьаниа Иусҧҟала иланашьоуп «Ахьӡ- Аҧша» аорден ахҧатәи аҩаӡара.

Лыҩнуҵҟатәи лдоуҳатә ҧсҭазаара аҳаракыра иабзоураны лықәранҵыра лныҧшӡом Фардаус Казибан-иҧҳа. Ҧхьаҟагьы иҟалҵаша аумаҷху, аҧшьгамҭа ссирқәа ргәаҳәареи уи хазырҭәаауа аҟыбаҩ шьахәи рыла здунеи еибарку афырҧҳәыс.

Агазеҭ «Аҧсны» аредакциа аусзуҩцәа ҳахьӡала Фардаус Кулова 60 шықәса лхыҵра лыдныҳәало, илзеиӷьаҳшьоит лыбзазараҿы агәалаҟазаара бзиа еснагь еиҳаны, лаҧхьаҟа ишьҭоу лхы-лгәы азҭаны, леиҿкаарарҿиаратә усура еиҳау аҩаӡарахь анагарамҩа шьаҿа ӷәӷәала аныӡаара Ҳазшаз илаҭәеишьарц!

Ахра АНҚӘАБ,
агазеҭ «Аҧсны» аредактор хада

А и а а и р а – 3 0

Иштахатцәҟьоз шырдыруазгьы...

Ишыршьуаз шырдыруаз ԥхьаҟа ицоз.
Шәрыцуп, иҿымцәаауа ашәаԥшьқәа,
Ахра иахышәцоит ашәшьы,
Сшәыкәыхшоуп, сашьцәа адауаԥшьқәа,
Сыԥсадгьыл иахазԥаз абжьы!

Рушьбеи СМЫР

Ҭынчран. Р. Дасаниа ихьӡ зху Гәдоуҭатәи акультуратә Хан аҟны еизаз ауаа маҷҩымзт. Рыбжьқәа ныҵак ицәажәон. Џьоукы ирызнымкылоз рылаҕырӡқәа дрыцқьон.

Гәдоуҭа араион Администрациа Ахадареи араион адепутатцәа реизара ахантәаҩи, ауаажәларреи, аибашьра аветеранцәеи Аԥсны жәлар Рџьынџьтәылатә еибашьраан иҭахаз рбаҟаҿы ашәҭқәа шьҭарҵеит.

Сынтәа, 05.07.2023 шықәсазы, 30 ш. зхыҵыз ииультәи ажәылара, инарҭбааны Гәдоуҭа ақалақь аҟны агәалашәаратә мшы мҩыԥган.

Аиԥылара «Ишыршьуаз шырдыруаз, Пхьаҟа ицоз» зыхьӡыз ахь иааԥхьан: ари ажәылараҿы иҭахаз аибашьцәа рҭаацәаракәа, ажәылара иалахәыз аибашьцәа, амедиахәашьцәа, аусбарҭақәа, ахеилаккәа рхаҭарнакцәа.

Гәымсҭа лбаатәи ацҳа! Игәыҭшьаагаз, игәкылҵәагаз ажәылара! Иштахоз, шырдыруаз ԥхьаҟа ицоз Афырхацәа! Усҟан аштаб Хада ахҭнықалақь аҭырцәразы ирыдыркылеит, еиуеиԥшымыз аусначатәқәа. Ахҭнықалақь аҭарцәразы х-жәыларак мҩаԥыргахьан. Аха ахақәиҭра залыршамхеит. Уи зыхьҟьоз ҳәа усҟан Аштаб Хада алкаа иҟанаҵаз, абас иҟан: аҕацәа ахәы ҳаракқәа знапаҿы иҟаз, ижәылоз ҳаибашьцәа рнапсыргәыҵа иқәгылоушәа ирбарҭан. Убри инамаданы, Гәымсҭатәи лбаатәи ацҳала аҕа ихьарԥшразы ажәылара мҩаԥгатәын. Ҳаибашьцәа, амцабз рхахьы иганы, иштахоз шырдыруаз, аԥсра иаԥылар акәын. Убри аамҭазы Гәыматәи ахырхарҭаҿы ижәылоз ҳаруаа аҳракырақәа рнапахьы иааргаратә аҭагылазаашьа рырҭарц.

1993 шықәса, ԥхынгәымза ҩба, уахынла асааҭ ҩба рзы ҳаибашьцәа хатәгәаԥхарала асиа зҽанызҵаз аҕацәа ирыжәларан иҟан. Аха, аӡиас Гәымсҭа шьҭыҵит, ажәылара иаԥырхаган аҟынтә, ииаган ԥхынгәы хԥа ашҟа. Гәымсҭа лбаатәи ацҳала ажәаларазы 97-ҩык асиа рҽанырҵеит. Аха урҭ рхыԥхьаӡара еиҳахеит 147-ҩык рҟынӡа. Лбаатәи ацҳа иқәсыз абатальон акомандир Қҭелиа Зураб Чыҷикәа-иԥа, ихаҭыԥуаҩ Саманба Заур Кондрат-иԥа. Арота акомандирцәа: Мархолиа Чыҷкәа Анатоли-иԥа, Лазба Алик Григори-иԥа, Цыгәба Сандро Џьота-иԥа. 147-ҩык ицаз рҟынтә 40-ҩык аԥсадгьыл рыԥсы ақәырҵеит. Иаанхаз 107-ҩык шамахамзар зегьы ахәрақәа роуит.

Аԥсны афырхацәа Мархәолиа Чыҷкәа аиԥылараҿы дцәажәо, иазгәеиҭеит: – Аибашьцәа зегьы рыдҵа бзиаӡаны еилыркаауан. Гәымсҭа лбаатәи ацҳала ижәылаз зегьы Аԥсны иагәыцәуп, иафырхацәоуп. Дара ирылшеит, зқьышықәсала абиԥарақәа еимырдалаша аҭоурых Ду аанышьра. Абри амца шыраҿы иҭахаз аибашьцәеи зыԥсы ҭаны ихынҳәызи аус ԥшьа нарыгӡеит. Ҳара зегьы урҭ рхамшҭра, ргәалашәара еснагь иҳацзаауеит. Урҭ Афырхацәа иҟарҵаз рҭоурых абиԥарақәа ирзааныжьтәуп...

Аибашьцәа рҿаԥхьа лхатәы жәеинраала «Сабду» зыхьӡыз даԥхьеит Сандро Цыгәба имоҭа Цыгәԥҳа Мариа.

Ҩынҩажәаҩык хьызҳәала еиқәыԥхьаӡан, аԥсра идырны иаԥылаз: аҭаацәара иаламлацыз ақәрахьымӡа Арчелиа Рауль Владимир-иԥа; «апатронқәа шәырмеигӡан, сышәшьы!» ҳәа зыбжьы гоз, агәымшәа Ашәба Алиас Владимир-иԥа; «аҕацәа ҳакәшеит, арҭҟәацга снапаҿы искуп»-ҳәа арациа зыбжьы ҭыҩуаз, иабиԥазаҭцәыз, зыҽԥызжәаз Анқәаб Дмитри Чаҷ-иԥа; «ԥхьаҟа» ҳәа зыбжьы гоз, иҭахаз Агрба Владимир Михаил-иԥа; Гәымсҭа лбаанырцә аԥсра иаԥылаз Аиба Аслан Алмасхан-иԥа; зцәа-зжьы ҽыҭҽыҭ еидкылоу Ақаҩба Ныгәзар Чыҷикәа-иԥа; авзвод акомандирс иамаз, ҩыџьа аԥҳацәа зҭынхаз, Аԥсны Афырхаҭа Бакьелиа Заур Заканбеи-иԥа; зыԥсадгьыл зыԥсы аҿҳәараз Базба Витали Владимир-иԥа; «Аԥсны аԥсуаа иртәуп» ҳәа зыбжьы гоз Бганба Вахтанг Гьеоргьи-иԥа; зҩызцәа ирыҵамхоз Базба Џьамал Гьаргьиԥа, иабиԥазаҭцәыз, изныкымкәан ахәрақәа зоухьаз, Аԥсны Афырхаҭа Болџьаиа Султан Маџьыҭ-иԥа; иабиԥазаҭцәыз, Аҟәа ахақәиҭра иахыццакуаз, зышә акыз Бакуриа Зураб Шьоҭа-иԥа; аибашьра аԥхьатәи амшазы инеиз, иҭаацәарамыз, Багаҭелиа Мураҭ Шаликәа-иԥа; зашьа ишьа аура зыгәҭакыз, Барцыц Ҭемраз Хьырбеи-иԥа; Аԥсны Афырхаҭа, аибашьҩы, аԥшыхәҩы Чачибаиа Тарас Дмитри-иԥа; агәымшәареи афырхаҵареи аазырԥшыз Гобечиа Роман Владимир-иԥа, иҭаацәараз, ахшара дызмамыз, иабиԥазаҭцәыз, зышә акыз Габлиа Даур Владимир-иԥа; Аҟәа аҭырцәра иазгәышьуаз, иахьымӡаз Конџьариа Геннади Лев-иԥа; иабиԥазаҭцәыз, зыҽԥызжәаз Караиниди Сергеи Александр-иԥа; ахаҵа ихаҵа ззырҳәоз Ҟәыруа Вахтанг Чынчор-иԥа; аибашьраҿы ахыкәлаа иаҩызаз, изаҭцәыз Леиба Робик Шутиа-иԥа; аибашьра адәаҿы арҭҟәацга иахаԥжәаз, иԥсы ахәага ахьынӡаҭаз « Озбақь» ашәа зҳәоз, Мархәолиа Ҭамаз Арзаабеи-иԥа; асиа «Смертники» раԥхьаӡа зҽанызҵаз Мархәолиа Нури Таҷ-иԥа; агәеилыхха, аибашьҩы Рабаиа Руслан Иван-иԥа; Урыстәылантә зхатәгәаԥхарала иааз Старшинов Роман Анатоли-иԥа; ԥсра зқәым ахьӡ зчаԥаз Хагәышь Рауль Анатоли-иԥа; зыԥсыбаҩ Аладатәи Ешыра аҭабиақәа руак аҟны иԥшааз Халиа Фазлыбеи Спиридон-иԥа; «Амшын-қәыџьма» ҳәа ахьӡ чыда зауз, Ҵәыџьба Русҭам Борис-иԥа; Бармышьтәи арԥыс, зыхәра зызхымгаз Папба Кас Ҭыкәҷыҷ-иԥа; иабиԥазаҭцәыз, иҽыбҕаҟазаз, аибашьра адәаҿы зыхьӡи зыжәлеи аанзыжьыз, зышә акыз Шамба Даур Уасил-иԥа; Аԥсны ахақәиҭтәразы изылшоз ҟазҵаз, Шамба Рауль Михаил-иԥа; 28 ш. зхыҵуаз, иҭааҵәарамыз, фырхаҵарала иҭахаз Оҭырба Хьымца Закан-иԥа; арратә уалԥшьа зхызгоз, Урыстәылантә зыҽӡаны иааз, лбаатәи ацҳа иқәсыз, Аԥсны Афырхаҭа Џьарсалиа Гурам Виктор-иԥа; ахкамшәа Џьынџьал Оҭар Шаликәа-иԥа; зыбжьы Гәымсҭа иқәыҩҩуаз Џьганџьгава Александр Алексеи-иԥа; ахәра ҕәҕәа зауз, иԥсахәага шҭаз агоспиталь аҟынӡа иааргаз Џьыкырба Тарас Гәада-иԥа; иабиԥазаҭцәыз, Леон иорден занашьоу Аршьаниа Баҭал Лев-иԥа; «Аиааира» ҳәа зыбжьы гоз Абџба Роман Семион-иԥа.

«Ишыршьуаз шырдыруаз ԥхьаҟа ицоз» зыхьӡыз аиԥылара с. Дбар ихьӡ зху Аԥсны жәлар Рџьынџьтәылатә еибашьра Аҳәынҭқарратә музеи аҟны иацҵан. Араҟа иҭахаз зегьы рфотоцәыргақәҵа еиҿкаан. Урҭ афотосахьақәа авторцәас ирыман: Барцыцԥҳа Маринеи Қьецба Виталии.

Амузеи иаҭааз аибашьцәа, афотоцәыргақәҵа иргәаланаршәааз аҳҭысқәа хьаала еиҭарҳәон, рҩызцәа – аибашьцәа ргәаладыршәон.

Аԥсны Афырхаҭа Дгебиа Аслан Таҷ-иԥа иазгәеиҭеит: – Агәалашәара, ахамшҭра зегьы иреиҳауп. Аԥсра иаԥылаз Аиааира ҳзаазгаз ргәалашәара ҳацзароуп. Урҭ ахааныз имԥсуа хаҭаракәоуп. Изааӡаз зегьы рҿаԥхьа ҳхырхәоит! Аԥсны аԥеиԥш Ду ацзааит! Хашҭра рықәымзааит зегьы!

Аиԥыларахь иааԥхьан амедиахәашьцәа ари ажәылара иалахәыз: Мадина Дасаниа, Манана Дбар, Инга Барцыц, Лена Дворник.

«Ишыршьуаз шырдыруаз ԥхьаҟа ицоз» аиԥылараҿы аибашьра иазкыз ажәеинраалақәа ирыԥхьеит: Аԥсны жәлар рартист Ҳагба Кьасоу, аԥсуа драматә театр актиор Ҭодуа Гәыдиса. Иқәгылеит: Аԥсны Жәлар Ԗансамбль «Рица» (анаԥхагаҩы Н. Чамагәуа), ахәыҷтәы акәашаратә ансамбльқәа «Адац» (анаԥхгаҩы Дбар Руслан), «Аураашьа» (анаԥхагаҩы Ҭаниа Валери).

Аиԥылара аҭакы иамаз азгәаҭо, араион Ахада ихаҭыԥуаҩ Аҩӡба Валери Расим-иԥа иҳәеит: – Ҳаԥсадгьыли ҳажәлари реиқәырхаразы Аԥсны зхы ақәызҵаз хашҭра рықәымкәан иаанхоит. Хьтәы-нбанла ҳҭоурых иазынхоит. Ҳара зегьы ҳхы шьҭых ҳаԥсадгьыл аҟны ҳанхоит. Уи зыбзоуроу зшьа ҳаԥсадгьыл иалоу Афырхацәа роуп. Напеикәыршарала ҳанхареи ҳҳәынҭқарра ԥхьаҟа агареи зегьы иаҳуалуп. Ишәҭлааит ари адгьылаҿ ашәҭқәа, ахәыҷқәа рычҷабжь ахыҩлааит. Иааиуа аныҳәа Ду Аиааира шәадныҳәалазааит! Аибашьра уаҳа иҟамлааит.

Гугуца ЏЬЫКЫРБА

И з ҳ ә а д а и а н а ҭ а х х а л а к а у а ҩ ы а а м с ҭ а ш ә а а б џ ь а р ш ь ҭ и х ӡ о м ҳ ә а

Жәытә-натә аахыс аҧсуаа амилаҭ рлахьынҵа аӡбара ианаҿу зхы ҧхьамкыкәа, згәымшәара аҧхьа изыргылаз, «Нарҭаа гәымшәақәа дырхылҵшьҭроуп» ҳәа ишьҭан. Аҧсадгьыл амца анакы, аҕацәа уи рҭәыртәырц ианалага, қәреилых, занааҭ еилых, милаҭ еилых ҟамҵакәан Аҧсны ахьчаразы игылеит уи аҕацәа, дара инарывагылеит Аҧсни аҧсуааи рҧеиҧш зызхьаахаз хатәгәаҧхарала иааны зашьцәа ирывагыланы еибашьуазгьы.

Еибашьуаз ҳҵарауаа дыруаӡәкуп афилософиатә ҭҵаарадырракәа рдоктор, аҭарауаҩ, «Агәымшәараз» амедал занашьоу Иван Ҭарба. Аибашьра раҧхьатәи амшқәа инадыркны иара абџьар днаҵагылеит. Аҭарауаҩ, аибашьра аналагаз аҽны ақыҭараҿ дыҟан, аибшьра шыҟалаз ахьиаҳазгьы Мгәыӡырхәа ауп. Иван Дарофеи-иҧа иҭааацәара рҟынтәи хәҩык еибашьуан. Абџьар маҷын, бџьарк ҩыџьа аибашьцәа ацын, аха убри аан гәкаҳара ҳамамызт, иҳәоит иара. Ҳқыҭа иахьаҵанакуа «Ахьтәы ҟәара» ҳәа иахьашьҭоу агырцәа нхон, жәамшҟа уаҟа аҟәара ҳахьчон, уи ашьҭахь Гәдоуҭа бџьарқәак ҟалеит, жәабаҟа цыра Мгәыӡырхәаа рыҷкәынцәагьы иргеит, уи нахыс ҳацыҧхьаӡа абџьар ҳаман. Аибашьцәа ааизан, иҟоу ҳхыҧхьаӡара взводк ҟалоит, ҳаҧхьа угылароуп ҳәа сарҳәеит, уи сара изсықәыркыз сахьреиҳабыз азы акәхап, иҳәоит Иван Дарофеи-иҧа. Усҟан командаҟаҵаҩыс дыҟан Мушьни Хәарцкьиа, Амиран Берзениа дкомбатын.

Аҧсуа жәлар рџьынџьтәылатә еибашьраҿы илахьынҵаӡбагаз аоперациахеит иультәи ажәылара. Уи хацыркын иаразнак ҩ-хырхарҭак рыла Мрагыларатәи, Гәымсҭатәи афронтқәа рҟны. Ажәылара иалагеит иуль ҩба, Тамшь адесант рызхыҵра ала. Урҭ хыдҵас ирыман ақырҭқәа рырхәҭақәа Аҟәаҟа риагара алмаршаразы астратегиатә ҭыҧқәа раанкылара. Уи аамҭазы, аҵх рҽалакны Гәымсҭатәи ахырхарҭаҿы еибашьуаз актәи абригада, Аладатәи Ешырала ажәылара иалагеит. Гәымсҭа аӡиас ирны, жәибжь саат рыҩныҵҟа аҕа дынкыланы дрыман уи агәыҧ аибашьцәа. Уи аамҭазы Гәымсҭатәи афронт армарахьтәи аганала ажәылара цон аҳаракырақәа Цугуровка, Ахалшени, Каман, Аҳабҩы раанкыларазы. Иуль ҧшьба рзы, Афон-Ешыратәи абатальон ииаган Камантәи ахырхарҭахь. Аибашьцәа ирзыҧшыз ажәылара рҽазыҟарҵон. Абатальон бџьарла еибыҭан. Каман аҭарцәра рҽазыршәеит ҳаибашьцәа еиуеиҧшым ахырхарҭақәа рыла: Афонтәи арота дҵас иаман «Дача» ҳәа иахьашьҭоу аҭыҧ аганахьала ацҳа азааигәаара аҕа иҿалара. Ешыратәи арота Каман арымаратәи аган ала. Шыцкәаратәи арота резерв ҳасабла иҟан. Амала уи аҟәыҵәақәа руак ажәылара ацара рыдын. Ажәылара иалагеит иуль хәба ашьыжь асааҭ фба рыбжа рзы, аҕа ихырҕәҕәаарҭақәа агранатыршәгеи ахыршәгеи рыжәҵарала. Аҕа иҭабиақәа аӡиас иавырххны иган. Иуль акы 1993 ш. Аҧсны атәылахьчара акомандаҟаҵарала Двуречье адесант ртәан. Авертолет МИ-8 жәаҩантә ибжьысит. Ажәылара иалахәыз абатальонқәа зегьы рыдҵақәа еилкаан.

Ахәбатәи абатальон дҵас иаман Аҟәатәи аӡы-фымцатә станциа акәшара. Уи хаҭала рнапы ианын Бзыҧҭатәи арота. Егьырҭ аҩ- ротак дҵас ирыман «Астанциа» акәша-мыкәша аанкылара, иара убас Ахалшенитәи амҩагьы. Актәи хаз игоу ашьхахысратә рота агәыҧқәа ҩажәи ҩба километра иакәшаны Гәыма икылсны аҕа ааха ирҭыр акәын. Ус иагьыҟарҵеит. Иуль ҧшьба, асааҭ жәаба рзы Ахалшениҟа зхы хаз артиллериатә жәыларақәа хацыркын. Аҕа ихырҕәҕәаарҭақәа амца рыжәҵан аминаршәгақәа рыла Шубарантәи. Анаҩс аҕацәа рпост аанырkылеит аҧсуаа. Уи амш аҽны, асааҭ жәаф рзеиҧш Ахалшени ахы иақәиҭтәын.

Иульфба рзы аҕацәа Гәыма ақыҭаҿы амҩа аихҵәара рҽазыршәеит. Урҭ Аҟәатәи астанциа аҟны аҧсуаа амацәаз иҭаркыз ацхыраара рырҭарц иашьҭан, аха аҧсуа ҧшыхәаратә рота абзоурала рымҩа аанкылан.

Иуль быжьба рзы, Ахалшениатәи амҩеихда аҭарцәра иалагеит. Хара имгакәа аҕацәа уаантәи иқәцан. Аҳбҩыктәи – Цугуровкатәи ахырхарҭа иуадаҩқәаз ирeиуан. Иуль хҧа ашьыбжьонынӡа аҩбатәи абригада аҧшьбатәи абатальон аибашьцәа хышәҩык инарзынаҧшуа ашьха Аҳбҩык ихалеит. Аха ҳаҧшыхәцәа гәазҭаз аҕа иҽыҧхьакырҭа аҭыҧ аҟынтәи реихсра далагеит. Аҧсуа еибашьцәа уи аҭак ирҭеит, аҕацәа рхырҕәҕәаарҭақәа аанырмыжьыр ада ҧсыхәа рмоуит. Ахәылбыҽха асааҭ жәаф рзеиҧш Аҳбҩык зҭыҧ аанызкылахьаз аҧшьбатәи абатальон аибашьцәа ирықәкны ахысра аартын, усҟан иҭархази ихәызи рацәааҩхеит. Аиҿахысрақәа цон иааилахәлаанӡа, ҳаҧсадгьыл ахьчаҩцәа гәымшәарыла рхы аадырҧшуан.

Акомандаҟаҵаҩцәа реилацәажәараҿы избан Аҳбҩык ашьхаҳаракыра аанызкылаз абатальон ацхыраара рыҭаразы аҳаиртә десант артәара. Асааҭ хҧа рзеиҧш Аҳбҩык итәаз авертолиот, аҕацәа рҽеибыҭан иазыҧшын.

(Алгарҭа 5-тәи ад.)

Маркәыла ақыҭан аибашьцәа рбаҟа дыргылоит

Аҧсны Жәлар рџьынџьтәылатә еибашьраҿы игаз аиааира ҩажәи жәаба шықәса ахыҵреи, Аҧсны ахьыҧшымра азхаҵара жәохә шықәса ахыҵреи разгәаҭара аламҭалазы, Очамчыра араион Маркәыла ақыҭан иқәдыргылараны иҟоуп аҧсадгьыл ахьчаҩцәа рбаҟа. Абаҟа ашьақәыргыларазы аҭыҧ ус машәыршәа иалхӡамызт, атанк асахьа змоу амонумент Маркәылаа рыҷкәынцәа аибашьраан раҧхьа аҿагылара ахьыҟарҵаз аҭыҧ аҿы иқәыргылахоит. Аибашьра аветеранцәа абаҟа аҭыҧ азалхны ахаҳә шьҭарҵеижьҭеи крааҵуеит, аха ужәраанӡа иаҭахыз аусуракәа зегьы реиҿкаара залмыршахеит.

Ҩышықәса раҧхьа, аҭыҧантәи анхацәа, ирылшо рнапала иҟарҵарц гәҭакыс ишьҭыхны аусуракәа хацдыркит, раҧхьа иргыланы аҭыҧ дрыцқьеит, еиҟарартәит, абӷанҷ ықәрыҧсеит. Анаҩс, аусуракәа рымҩаҧгараҿы иаҭаху афинанстә цхыраара аиуразы аиҳабыра рыхьӡала ашәҟәы рҩит. Аҧсны анапхгара ари аус адгылара арҭеит, иазоурыжьит иаҭахыз аҟәрышь.

Мызкы аҧхьа аргыларатә усуракәа напы ддыркит, урҭ мҩаҧнагоит аргыларатә усбарҭа «Ақалақьргылара». Абаҟа ахьықәыргылахо аҭыҧ ашьапы ҭадырҭәахьеит, уи анаҩсгьы планла иарбоу аусуракәа зегьы нагӡо иааиуеит. Амшцәгьа иахҟьаны аусуракәа шеиҧҟьазгьы, зегьы акоуп, аиқәшаҳаҭра инақәыршәаны аусуракәа рхыркәшара азгәаҭоуп нанҳәамза ҩажәи жәеиза иахымгакәан. «Аргыларатә маҭәахәқәеи, афинансқәеи ргаланахь ала уадаҩра ҳамаӡам, зегьы ианаамҭоу иҳауеит, – иҳәеит аусбарҭа «Ақалақьргылара» апрораб хада Асҭамыр Кәакәасқьыр.

Аргылара иацу ахарџь зегьы ашәоит аҳәынҭқарра, апроекттә-сметатә шәҟәқәа инарықәыршәаны абаҟа аргылара иазоужьуп 3,9 миллион мааҭ.

Елана ЛАШӘРИАҦХА

Изҳәаада ианаҭаххалак ауаҩы аамсҭашәа абџьар шьҭихӡом ҳәа

(Алгарҭа)

Гәыҧҩык аҧсадгьыл ахьчаҩцәа уаҟа иҭахоит, иаанхаз ирылшоит ахынҳәра.

Аҳбҩык итәаз адесант дрылан «Агәымшәараз» амедал занашьоу Борис Багаҭелиагьы. Иара дицын иашьа Гопал. Аибашьҩы иҳәоит авертолиот иҭалаз рыбжьара ишыҟаз зынӡа иқәыҧшӡақәаз, аибашьра аҧышәа зынӡа измамыз. Иҭыргақәазгьы рацәаҩуп, урҭ рыбжьара дыҟан Аҧсны Жәлар рартист Тото Аџьапуагьы, авертолиот иҭан иара иҧеи иашьа иҧеи. Авертолиот атәара аҽаназнакы нахыс иҟалаз ахҭысқәа еимгеимцарак иалагӡаны имҩаҧысит. Уаҩы ицәа иҭеимыгӡо ҳәа иҟоузеи, ахаҳәҵәҟьагьы иазышьҭхӡом уи ахьанҭара рҳәон ажәытәуаа. Уи иагьиашаҵәҟьоуп. Ус шакәу еиҭахгьы иаршаҳаҭуеит Борис Багаҭелиа иҭоурых.

«Агәымшәараз» амедал занашьоу Борис Багаҭелиа иҳәоит, усҟан ашәаха мамзаргьы имҩаҧысуа ахҭысқәа рызхәыцха шыҟамыз, ихәыз алгатәын, еиқәырхашьа змаз еиқәырхатәын. Амца зҭагьежьуаз авертолиот иҭахаз абылра иаҿын, иара дҳәазаны ашә ахь деихон. Адәахьы акәзар аиҿахысрақәа цон. Авертолиот аҩныҵҟагьы ҧсран, адәахьгьы ҭахаран, еибганы иҭыҵыз Борис Багаҭелиеи иашьа Гопали амҩа еихҵәаны абна илалар акәын. Аха уи аҟаҵара ус имариамызт. Иааҳакәаршаны иҭахаз шьҭан, иҳәоит аветеран.

Ииуль ааба, асааҭ жәаа рзы Шрома аҭарцәра иалагеит артиллериа ацхыраарала. Гагратәи абатальон ажәылара иалагеит Шроматәи ацҳа азааигәара. Хәлаанӡа Шрома ахәҭак ҭарцәын, ианааша ажәылара иацҵан. Ииуль жәба рзы ажәылара иалагеит Афон-Ешыратәи абаталиони актәи абаталион аҩбатәи абригада аротеи. Ииуль жәба рзы ақыҭа ахы иақәиҭтәын. Аӡацәа ҭаха рнаҭомызт Шрома аҳаракыра ахы ақәиҭтәра. Рнапаҵаҟа ишыҟамызгьы зегьы акоуп артиллериеи аминаршәгақәеи аҳаиртә мчқәеи рхы иархәаны Шрома иалахысуан.

Ииуль жәеиза рзы ақырҭқәа Шромеи Одышьи рганахь ала еиҭажәылеит. Усҟан аҧсуа еибашьцәа иҟарҵаз аҿагылара ӡәӡәа иабзоураны аӡацәа хьацан, аха адырҩаҽны Шроматәи абӷанҷҵхырҭа ала даҽазнык ақыҭа ампыҵахалара рҽазыркуеит. Уигьы лҵшәадахоит. Иара убас, ииуль жәаф рзы Шромеи Аҟәеи еимаздо амҩа аанкыларазы аҽазышәаара ҟарҵоит, аха уигьы акгьы рзалымҵит. Шрома ҭарцәын, аха Аҳбҩык аҳаракыра аӡа инапаҟны иҟан. Ақыҭа инаҧсаргәыҵа иқәушәа далаҧшуан. Уи иахҟьаны Аҧсны арбџьармчқәа ааха ду роуан. Хара имгакәа иӡбан Ашьха Аҳбҩык аҭарцәра. Иҭахази ихәызи рхыҧхьаӡара шмаҷымзгьы аҧсуаа ирылшеит ашьха агара, анаҩс уи аанкыларагьы. Аҳбҩыктәи аибашьра ацәаҳәаҿы аӡа ицәызқәаагьы рацәаан.

Ииуль ҩажәи быжьба аҽны ҳаруаа рнапахьы иааргеит аҳаракыра 920, иара убас ақыҭа Старушкино. Абас, Гәымсҭатәи афронт аҟны зымҽхак ҭбааз ажәылара иабзоураны Шрома ақыҭа, 920-тәи аҳаракыра, ашьхақәа Аҧианда, Шрома, Аҳбҩык, Аҧсны арбџьармчқәа ампыҵахалыҩцәа рҟынтәи рхы иақәиҭыртәит. Убри алагьы Аҟәа иалаҧшуа ахырӡәӡәарҭақәа ааныркылеит. Уи Қарҭтәыла анаҧхгара еиҵанарӡәӡәеит, аиҿцәажәарахьгьы иианагеит. Уажәшьҭа еилкаан аӡацәа рымчқәа шҧсыдахаз.

Арҭ ажәыларақәа ирыбзоурахеит анаҩс игаз ҳиааира!

Елана ЛАШӘРИАҦХА

Аҟазара

Зыбжьы ухнахуа «Анатрио»

Абаҩхатәра ссир злоу, х-ҩык арҧарцәа еидызкыло агәыҧ «Анатрио» шьақәгылеижьҭеи рацәак ҵуам. Аха ари агәыҧ иалоу арҧарцәа: Алхас Ферзба, Нугзар Какалиа, Алиас Абыхәба бжьеинаалала еицынарыгӡо ашәақәа аамҭа кьаҿк иалагӡаны иргәылархалеит, гәыблыла ирыдыркылеит ҳауаажәлар. Шамахамзар агәыҧ «Анатрио» алахәылацәа рынагӡашьа ихнамхыз, згәаҵаҿ имнеиз дыҟам.

Зыӡбахә ҳамоу ашәаҳәацәа, артистцәа, аҟазараҿы зхатә ҭыҧ ҷыда ааныркыло иреиуоуп.

Алхас Ферзбеи Нугзар Какалиеи, Аҧсны еиҧш, уи анҭыҵгьы еицырдыруа оператә шәаҳәаҩцәоуп. Аҩыџьегьы рҵара хдыркәшахьеит П.И.Чаиковски ихьӡ зху Москватәи аҳәынҭқарратә консерваториа аҟны.

Алхас Ферзба акырынтә Аҧсны ахьыӡ ҭыго иҿрылаирхәхьеит, изныкымкәан аиааирақәагьы игахьеит еиуеиҧшым Жәларбжьаратәи афестивалькәеи аконкурсқәеи рҟны. Акырынтә ибаҩхатәра дырбо дықәгылахьеит Урыстәыла аконцерттә зал дуқәа рҟны.

Солистс дыҟан Москватәи Аҳәынҭқарратә Академиатә филармониа аҟны, иара убас П.И.Чаиковски ихьӡ зху Москватәи Аҳәынҭқарратә консерваториа аоператә театр аҟны. Иахьа солистс аус иуеит Р.Гәымба ихьӡ зху Аҧснытәи аҳәынҭқарратә филармониеи Аҧсны аҳәынҭқарратә хортә капеллеи рҟны, уи инаҷыданы авокал арҵаҩыс аус иуеит А.Чычба ихьӡ зху Аҧснытәи аҳәынҭқарратә музыкатә ҵараиурҭа аҟны.

Нугзар Какалиа иакәзар, 2016 шықәса раахыс Аҧснытәи аҳәынҭқарратә музыкатә ҵараиурҭа аҟны авокал аҟәшаҿы иҧышәа рымаидоит уахь зшьаҿа еихызго, абаҩхатәра злоу аҿар. Уи инаҷыданы Аҧснытәи аҳәынҭқарратә филармониеи Аҧснытәи аҳәынҭқарратә хортә капеллеи рҿы шәаҳәаҩуп.

Жәлар рашәаҳәареи рыкәашареи зҿаҧсазтәыз Аҳәынҭқарратә ансамбль аҟны зҟазара хацзыркыз, раҧхьа шәаҳәаҩыс, иахьа хкынагӡаҩыс иҟоу, иара убас 2020 шықәса раахыс Аҧснытәи аҳәынҭқарратә хортә капелла ахкынагӡаҩ, абаҩхатәра бзиеи абжьы ссири зхоу Алиас Абыхәба рацәак ҵуам аррамаҵзура аганахьала иусура ааныжьны, дхәыҷаахыс бзиа иибоз, дызлааӡаз, игәы ззыҳәоз аҟазарахь дхьаҧшижьҭеи, диасижьҭеи. Аамҭа кьаҿк иалагӡангьы аҟазараҿы аихьӡаракәа раарҧшра илшеит.

Агәыҧ «Анатрио» еиднакыло агазеҭ «Аҧсны» аредакциа ахь аиҿцәажәараз ааҧхьара анраҳҭоз, Алхас Ферзба аҭел ҳаизасит иҩызцәеи иареи ҳзааирц, уи аамҭазы, аиҿцәажәара аҿы мацара ҳаиқәшәара ахыркәшара ҟамларц азы, «иауазар агитарагьы шьҭышәх, ашәакгьы хааӡа иаҳзышәҳәап» – ҳәа аниаҳҳәа, «Ҳабжьы агазеҭ ианылаӡомеи?!», – иҳәеит лафшақә. Ҳшақәымгәыӡуаз, иҩызцәеи иареи ҳажәа ҩбамтәкәан ҳгәаҳәара нарыгӡеит. Ҳаиҿцәажәара даара аинтерес аҵаны имҩаҧысит, арҧарцәа рыхҩык аӡәи-аӡәи хеибарҭәаауа, уи аамҭазы, хаҭала, аӡәы ихы ӡырымго, досу иҩыза ибзарӡы ҳәо, даара ҳаҭыр еиқәҵаны, еизыҧшуа иҳацәажәон.

Аиашазы, арҧарцәа рыбжьқәа еинаалоит, аҧышәа змоу рҿиаҩцәоуп, аҟазара еиднакылоит, хықәкысгьы ирымоу аҧсуа ашәақәа, рӡыргара, рынагӡара ауп. Аха уи инаҷыдангьы уаҩышьалагьы еинаалоит. Ҳәоу еиқәшәала рырҿиаратә усура алҵшәа бзиа шамоу мҩашьарада уаҩы ибартә иҟоуп.

Ҳаиҿцәажәара хацыркуа Алхас Ферзба иазгәеиҭеит, Нугзар Какалиеи иареи еибадыруеижьҭеи акыр шҵуа.

«Сара сеиҳа шықәсқәак деиҳабуп аҟнытә, аҵара ахьысҵоз аконсерваториа, сара саҧхьа ихыркәшаны Аҧсныҟа дхынҳәхьан Нугзар Какалиа. Сара Аҧснытәи аҳәынҭқарратә музыкатә ҵараиурҭа авокал аҟәша аҟны аусура саналагоз ари аҟәшаҿы ҳаиқәшәеит. Авокал арҵаҩцәас ҳусура анхацыркха ауп ҳарҿиарагьы ашьшыҳәа, ҭынч, ҽмыршьыгала ари аҵараиурҭа аҟны ахы аныҵнахызгьы. Раҧхьа – аамҭа анҳамаз, ҳабжьқәа даара еинаалоит азы, гәыҧсыршьагас ашәа еицаҳҳәалон Нугзари сареи. Анаҩс, даҽа бжьык аҵзар агәыҧ алҵрын ҳәа ҳазхәыцит. Уи акәхеит, ахҧатәи – иаҳнаалоз абжьгьы ҳаҧшааит. Уи, Нугзар Какалиа авокал аҟәшаҿы аҵара зирҵоз, ари аҵараиурҭа хзыркәшаз ҳҩыза, асолист Алиас Абыхәба ибжьы акәхеит», – дҳацәажәон Алхас Ферзба.

«Хықәкы хадас иҳамоу, ажәытә аҧсуа ашәақәа, шьаҭанкыла имҧсахкәан, аҧсуа цәа шрыҟәну иааныжьны, аха убри аамҭазы ирҿыцны, аҿар азхьаҧшыртә еиҧш, ҳаамҭа иақәшәо, бжьаратәла ҳазнеины, аестрада ианаало, уахь ииаганы рынагӡара ауп. Еиҳаракгьы урҭ реиқәырхара, рмырӡра ҳазхьаҧшуеит. Ҳрепертуар аҟны иҟоуп 40 инарзынаҧшуа ашәақәа, урҭ рахьтә иҟоуп аиталиани аиспани бызшәақәа рыла инаҳагӡо ашәақәагьы. Аха еиҳарак хырҩа заҳҭо, имыӡырц, иҿиарц ҳзызгәышьуа ажәытә аҧсуа ашәақәа роуп», – иҳәеит «Анатрио» ацәаҳәаҩцәа ируаӡәку Алхас Ферзба.

Агәыҧ «Анатрио» асолистцәа ҳаиҿцәажәараан еицҿакны иазгәарҭеит, аҧсуа ашәақәа рынагӡара ианалага, агәыҧ анеиҿыркаа ашьҭахь, ахьыӡ аҭарагьы азхәыцра ишалагаз, иагьшырыӡбаз рыхҩык рыхьыӡқәа излалаго, раҧхьатәи анбанқәа рыла ашьақәыргылара. «Зынӡа имарианы иалҵит, «трио» – нацаҳҵан агәыҧ ахьӡ аахаҳарҭәааит», – иҳәеит А. Ферзба.

«Ҳахҩык ҳусеицура даара иманшәалоуп, ҳарҿиара иацу аҭакҧхықәра нагӡаны еилаҳкаауеит, ҳабжьқәа шеиқәшәо еиҧш, ҳҳәоугьы еиқәшәоит. Ашәақәа ралҧшаараҿы ҳаизхәыцны, иҭҵааны, иаҳнаалои иаҳнымаалои гәаҭаны иалаҳхуеит. Ашәақәа рҭаҩра, абжьы аус адулара, аоранжировка аҟаҵара уҳәа агәыҧ асолистцәа ҳамчала еиҿаҳкаауеит. Абраҟа инаҵшьны иазгәасҭарц сҭахуп Аҧснытәи аҳәынҭқарратә филармониа аҟны аҽазыҟаҵаракәа мҩаҧаагартә аҭагылазаашьа бзиа шаҳзаҧиҵаз уи аиҳабы Руслан Ҳаџьымба.

Ас еиҧш ахылаҧшреи агәцаракреи агәыҧ «Анатрио» иалоу ҳзы акыр аанагоит», – дҳацәажәон Нугзар Какалиа.

Имҳәакәан авсшьа амам, ааигәа, Аҧснытәи аҳәынҭқарратә филармониа аҟны ишымҩаҧгаз агәыҧ «Анатрио» раҧхьатәи аконцерт. Қәҿиара бзиала имҩаҧысыз аконцерт аҟны инагӡан еиуеиҧшым аамҭақәа рзы аҧсуа шәаҳәацәа инарыгӡоз, еицырдыруа, бзиагьы еицырбо, аиҳабыратә абиҧаракәа злааӡоу ахиткәа.

Иҩызцәа ашәаҳәацәа раасҭа раҧхьатәи реицықәгыларакәа, асценахь рцәырҵра агәыхыҭхыҭра шизацыз азгәаҭо, Алиас Абыхәба ҳаиҿцәажәараан иҳәеит, аҟазара дахьазыхынҳәыз, уахь имаз агәаҳәара ахьынаӡаз насыҧс ишишьо.

«Хаҭала, «Анатрио» агәыҧ аиҿкара анаҧшьырга Аҧснытәи аҳәынҭқарратә музыкатә ҵараиурҭа аҟны авокал арҵаҩы Нугзар Какалиеи, иара уи аҵараиурҭа аҟны хаҭала издырыз Алхас Ферзбеи «Убжьы ҳнаалоит, агәыҧ аҿы ашәа ҳацҳәара уақәшаҳаҭума» – ҳәа ансыдыргала, ҳәарада, гәаҳәара дула исыдыскылеит, сагьақәшаҳаҭхеит. Аиашазы, насыҧс исшьоит сара сеиҳа абаҩхатәреи аҧышәеи змоу, шықәсылагьы исеиҳабацәоу ашәаҳәацәа ҟазацәа гәыҧк аҿы ашәа рыцысҳәартә аҭагылазаашьа Анцәа иахьсаҭәеишьаз». – Абас иҩызцәа дрызгәдуны дҳацәажәон Алиас Абыхәба.

Иахьа, аҟазара ахырхарҭа алызхуа ауаҩы, игәы каршәны, ирҿиара, иҟазара аизырҳара дазхәыцуа, имч-илша зегь уи иазкны аус иуртә аҭагылазаашьа ыҟамзаргьы, «Ауаҩы бзиа иибо аус даҿызароуп, изанааҭ ала аус иуазароуп» – ҳәа иҳацәажәон ашәаҳәацәа.

«Аҟазара – ари амал ахьурҳаша ҭыҧым, хаҭала ҳтәылаҿы аҟазарала зхы ныҟәызго рыҧшаара уадаҩуп. Рыцҳарас иҟоу, аҟазара цқьа ахаҭабзиара ҳаракны еиқәхарц азы аҟазарауаҩ ҩыџьара-хыџьара ахныҟәгаразы инаигӡо аусура даҟәыҵны, иалихыз ахырхарҭала мацара – ҭыҧк аҟны аус иуртә аҭагылазаашьа имазароуп. Ус еиҧш аҭагылазаашьа аҧҵара иацхраауазароуп атәыла анапхгара», – игәаанагара ҳацеиҩишеит Алхас.

Ҳаиҿцәажәара ахыркәшамҭаз «Анатрио» ашәаҳәаҩцәа рыгәҭакқәа маҷымкәан ишрымоу ҳарҳәеит. Урҭ ируакуп «Анатарио» аҩбатәи концерт амҩаҧгара. Егьырҭ рыгәҭакы лашақәа, макьана акьыҧхь аҟны иаҳмырбарц иҳаҳәеит. Иаҳзеиҭарҳәаз рыгәҭакқәа дареи ҳареи ҳабжьара имаӡаны иаанхарц азы, ҳаиҿцәажәара ахыркәшара ашьҭахь иаҳзынарыгӡаз ашәақәа, зегь ргәы зырҧхаз даҽа лирикатә ашәакгьы рыцлар акәхеит. Агазеҭ «Аҧсны» аредакциа аусзуҩцәа рзы агәыҧ инарыгӡаз ашәақәа иаҳзынрыжьыз агәалаҟара хаштра ақәымкәа иаанхоит.

Алиса ГӘАЖӘ-ҦХА

Ҳаҳҭны-қалақь Аҟәа 2507 ш. ахыҵит

«Еснагь иҳацу аныҳәа»

Абас ахьӡын ҳақалақь Аҟәа амшныҳәаз Аҧсны асахьаҭыхҩцәа Реидгыла ацәыргақәҵатә залаҿ еиҿкааз ацәыргақәҵа. Уи алыршан Аҟәа ақалақь ахадара ацхыраарала.

Ари амшныҳәаз ақалақьаҿ имҩаҧысуаз аусмҩаҧгатәқәа шмаҷмызгьы, аӡәырҩы арҿиара абзиабаҩцәа арахь имҩахыҵит. – Асеиҧш акрызҵазкуа аныҳәаз иаҳҭаххеит ҳцәыргақәҵатә зал ашә аартызарц, – лҳәеит уи аиҿкааҩ, аиҳабы Ельвира Арсалиа аҭаацәа Аҟәа амш рыдныҳәало, – Ацәыргақәҵа еиднакылоит, тема хадас иамоуп 20-30-тәи ашықәсқәа раамҭазтәи акультуратә ҭыҧқәа, Борис Петрови, Валентин Контареви рҭыхымҭақәа, 60-тәи ашықәсқәа раан Варвара Бубноваи, Ольга Брендельи рҭыхымҭақәеи. 70-тәи ашықәсқәа – Виссарион Ҵәыџьбеи, Геннади Ашкариани русумҭақәа, 2000 шықәсазтәи Леуарса Быҭәба иҭыхымҭақәа, иара убас иахьа ҽышәала арҿиара знапы алаку ҳсахьаҭыхҩцәа рҭыхымҭақәа.

Аҭаацәа рыбла рзаҟәымго, ишьҭрақәланы иахәаҧшуан ҳаҳҭны-қалақь ажәытә-аҿатә згәылыҷҷаауа аҭыхымҭақәа. Иага аамҭа царгьы ҳақалақь аҧшӡара канаршәуам, ҳҟазацәагьы аамҭа ршьаҿа ақәдыршәоит. Рҟыцә иалдыршоит Аҟәа ахазынарақәа асахьа ашҟа риагара.

Асахьаҭыхҩы, Аҧсны зҽаҧсазтәыз аҟазара аусзуҩ Руслан Габлиа иҭабуп ҳәа реиҳәеит аҭаацәа зегьы.

Сгәы иауам аҭааҩык иблала иалскааз аҭыхымҭақәа рыхьӡ сымҳәар: Заур Аџьба – «Аҟәа анауа», Геннади Ашкариан «Акаҳуа», Баҭал Џьапуа, Витали Қацәба, Мариа Ҧлиа, Виссарион Ҵәыџьба, Зоиа Аџьынџьал уҳәа рҭыхымҭақәа.

Асахьаҭыхцәа ирылшеит рықалақь ашҟа ирымоу абзиабара рҭыхымҭақәа рнырҧшра, агәылра зҵам арҿиамҭа ахәаҧшҩы даднаҧхьалом.

«Еснагь иҳацу аныҳәа»,– уи бзиа иаҳбо ҳақалақь ауп. Ацәыргақәҵа мҩаҧысит мышкы заҵәык. Урҭ збарц зҭаххо ирылшоит асахьақәа ргалереиа иаҭаарц.

Наира САБЕКИА

Аиубилеитә цәыргақәҵа

АШЬХАЦАМҨА

Ииуль хәба рзы 80 шықәса ихыҵит еицырдыруа асахьаҭыхҩы, аҿыханҵаҩ, Аҧсны зҽаҧсазтәыз асахьаҭыхҩы Виссарион Ҵәыџьба. Акыцә азҟаза имшира аҽны Аҧсны асахьаҭыхҩцәа Реидгыла ацәыргақәҵатә зал хада аҟны ииубилеи инақәыршәаны иаартын иусумҭақәа хаҭалатәи рцәыргақәҵа «Ашьхацамҩа».

Виссарион Акәын-иҧа Ҵәыџьба диит Очамчыра араион Ҷлоу ақыҭан. Ашкол ашьҭахь Аҟәатәи асахьаҭыхратә студиа даналга, 1965 шықәсазы Қарҭтәи асахьаҭыхратә ҵараиурҭа аҟны қәҿиарала ҩышықәса рыла иҵара хиркәшоит. Убри ашықәс азы дагьҭалоит Қарҭтәи асахьаҭыхратә академиа аҿыханҵа азанааҭ ала. Аҵара ицааиуан. Иреиҳау аҵараиурҭа данҭаз ашықәсқәа раан иусумҭақәа рыла ацәыргақәҵақәа дрылахәын Аҟәа, Қарҭ уҳәа.

1972 шықәсазы иҵара хыркәшаны Аҧсныҟа дхынҳәуеит. Ибаҩхатәра азгәаҭаны 1976 шықәсазы Аҧсни СССР-и рсахьаҭыхҩцәа Реидгылақәа рахь дрыдыркылоит. Уи нахыс аҟазара еиҳагьы агәаҵҧыҳәара инаҭеит, есааира аусумҭа ҿыцқәагьы инапы иҵигон, дрызхьаҧшуан еиуеиҧшым атемақәа. Еиуеиҧшым ашықәсқәа раан Аҟәа еиҧш, иаҧҵамҭақәа рылахәын Қарҭ, Черкесск, Москва уҳәа ацәыргақәҵақәа. Дышнеи-шнеиуаз иҟазара аҳәаақәа ҭбаахеит. Дрылахәхеит иара убас Жәларбжьаратәи ацәыргақәҵақәа: Берлин (Германиа), Ныса (Польша), Генуиа (Италиа), иара убас Ҭырқәтәыла, Чехословакиа уҳәа.

Асахьаҭыхҩы, аханатә еиҧш, еснагь иуаажәлар дрылагылоуп, рыцәгьеи-рыбзиеи далахәуп. Ҳажәлар рмилаҭ-хақәиҭратә қәҧареи Аҧсны Аџьынџьтәылатә еибашьреи рветеран изы аҧсҭазаараҿы аҟазара аҭыҧ ҷыда аанкылоит, ахаангьы игәыгәҭаимыжьыц. Убри аҟнытә, еснагь Аҧсны асахьаҭыхҩцәа Реидгыла, ҳтәылаҿы еиҧш, анҭыҵ имҩаҧнаго ацәыргақәҵақәа дрылахәуп, Аҟәа имҩаҧысуеит иусумҭақәа хаҭалатәи рцәыргақәҵақәагьы.

Уажәазы иаарту иусумҭақәа хаҭалатәи рцәыргақәҵа акәзар, еиднакылеит еиуеиҧшым ашықәсқәа раан иаҧиҵаз, насгьы ааигәатәиқәагьы.

Асахьаҭыхҩы ииубилеитә цәыргақәҵа аартрахь имҩахыҵит, асахьаҭыхҩцәа реиҧш, аҟазара еиуеиҧшым ахырхарҭақәа рымаҵ зуа рхаҭарнакцәа, акультуреи аҵареи русзуҩцәа, ашәҟәыҩҩцәа, аҵарауаа, ауаажәларратә еиҿкаарақәа рхаҭарнакцәа, аҿар. Аумҩаҧгатә иҽалаирхәит Россотрудничество Аҧсны иҟоу ахаҭарнакра анапхгаҩы Дмитри Федотов.

Ацәыргақәҵа аартуа еиқәшәаз бзиала шәаабеит ҳәа ралҳәеит ацәыргақәҵатә зал хада аиҳабы, асахьаҭыхҩы Ельвира Арсалиа. Уи дазааҭгылеит асахьаҭыхҩы иҧсҭазаареи ирҿиаратә мҩеи. «Виссарион Ҵәыџьба ирҿиара зегьы цәыргақәҵак ала мацара ахәшьара аҭара уадаҩуп. Ари асахьаҭыхҩы хынҩеижәа шықәса инареиҳаны иҵуеит иҧсҭазаара аҟазара иазкижьҭеи. Акыр шықәса Аҟәатәи асахьаҭыхратә ҵараиурҭа напхгара аиҭон. Аҟазара еиҧш, иҧсҭазаара ахәҭак ауаажәларратә усура иазикит, қәҿиаралагьы еилеигӡон. Иахьагьы аҟәҿиаракәа аайрҧшуеит бзиа иибо аҿыханҵа аганахьала. Иара иҟынтәи ҳазыҧшуп иҟазара амҽхак еиҳагьы изырҭбаауа аусумҭа ҿыцқәа», – лҳәеит Е. Арсалиа.

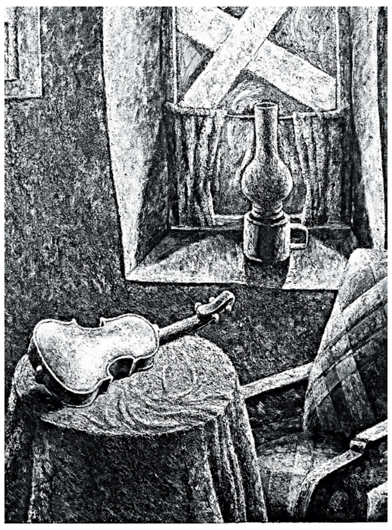

Асахьаҭыхҩы 1980-1986 шықәсқәа раан ажурнал «Аҧсны аҟазара» асахьаҭыхратә редакторс дыҟан. 1996 шықәса раахыс ахәыҷтәы журнал «Амцабз» асахьаҭыхратә редакторс аус иуеит.

Виссарион Ҵәыџьба ирҿиара ахәшьара аҭауа ииубилеи идырныҳәалеит, еиҳау аихьӡаракәа изеиҕьаршьеит анаҩс иқәгылаз: Аҧсны асахьаҭыхҩцәа Реидгыла ахантәаҩы Витали Џьениа, асахьаҭыхҩы Руслан Габлиа уҳәа егьырҭгьы. Аҭыхәтәаан Виссарион Ҵәыџьба иҭабуп ҳәа реиҳәеит ииубилеи идырныҳәаларц имҩахыҵыз, иусумҭақәа рцәыргақәҵа аиҿкаара иахаҵгылаз, иацхраàз, ирҿиара ажәа ҧхақәа ахызҳәааз.

Виссарион Акәын-иҧа Ҵәыџьба ианашьоуп «Агәымшәаразы» амедал. Иусумҭақәа ҵәахуп Урыстәыла еиуеиҧшым амузеиқәа, иара убас Ҭырқәтәыла, Канада, Еиду Америкатәи Аштатқәа, Англиа уҳәа хаҭалатәи агалереиақәа рҟны.

В. АЖӘАНБА

Аҳаракырахь шьаҿак

Ауаҩы есааира иҿыцу аҭҵаарақәа мҩаҧигоит, иҟаиҵо аартрақәа рҳәаақәа ирҭбаауеит. Шьаҿацыҧхьаӡа аихшьалақәа ҟаиҵоит, уи азы ахархәара ду аиҭоит аматематика. Уи иахьатәи аамҭазы ихадоу аҭыҧ ааннакылоит ауаҩы ихәыцраҿы, иара адагьы ухахьы иузаагом есҽнытәи ауаҩы иҧсҭазаара.

Аматематика захьӡыз аилкаара цәырҵит ҳашықәсҧхьаӡара ҟалаанӡа афбатәи ашәышықәсазы Ажәытә Бырзентәыла, жәытә бырзен бызшәала еиҭаугозар иаанагоит «аҭҵаара» «адырра» ҳәа. Аматематика – ахәыҷы инаиркны аду иҟынӡа иҧсҭазаара изаҟәымҭхо иадҳәалоу хәҭа хадоуп.

Аменталтә арифметика – ари аматематика иахәҭакуп. Иара, аинтеллеқт аизырҳара азы, хра злоу акы акәны иҟоуп, ҵакыс иамоугьы ирласны, хшыҩла аихшьалақәа рыҟаҵара ауп.

Аменталтә арифметикаҿы, ахәыҷы раҧхьа аҵара иҵоит аҧхьаӡага «абакус» захьӡу амаругаҿы, ахыҧхьаӡаракәа аус рыдиулоит, инапқәа рылагьы аусушьа иҵоит. Анаҩстәи аетап

аҿы, аҧхьаӡага ихы иаирхәаӡом, ахыҧхьаӡаракәа ихаҿы иааигоит, асахьашьара еизирҳауеит. Уи иабзоураны ирласӡаны хшыҩла аихшьалақәа ҟаиҵоит. Аменталтә арифметика цхыраагӡа дууп, аинформациа ирласны агәынкылареи аус адулареи рзы.

Ҧхынгәымза 5-6 рзы, Ҭырқәтәыла, Анталиа ақалақь аҿы имҩаҧысуан аменталтә арифметика азы Адунеизегьтәи аолимпиада. Уи рхы аладырхәит 18 тәыла рҟынтәи 400-ҩык инарзынаҧшуа. Урҭ рхыҧхьаӡараҿы иҟан Елина Агрба напхгара ззылуаз Елина Агрба напхгара ззылуаз Аҧснынтәи х-ҩык ахәыҷқәа: Софиа Гыцба, Софиа Шулумба, Еснаҭ Кәарацхьелиа. Дара Аҧсны имҩаҧысуаз алҧшааратә турнир аҿы актәи аҭыҧқәа ааныркылеит, убри аҟнытә Адунеизегьтәи аолимпиада иалахәхартә аҭагылазаашьа роуит. Рыхҩыкгьы аолимпиадаҿы қәҿиара дула рхы аадырҧшит, аџьаз медалқәеи асертификатқәеи ирыҧсахеит.

Ахәыҷқәа даара ҭакҧхықәра дула рус иазнеит, рҽазыршәеит ашьаҿа ду аҟаҵара, ирылдыршеит рҭәыла ахьӡ аҭгара. Ари аиҧш зымҽхак ҭбаау аицлабра алахәхара, насгьы амедалқәеи аҧхьахәқәеи рыҧсахара даара акраҵанакуеит, еиҵагыло аҿар аҧеиҧш лаша шрымоу агәра унаргоит.

Ҳаҧсадгьыл аҳәааныpцә ахьӡ ҭызгаз, зырҵаҩцәеи зҭаацәеи рџьабаа иаҧсахаз еснагь аҳаракыра шәазнеила! Ахьӡ-аҧша шәыгымхааит!

Мадина АМҶҦҲА,
ААУ афилологиатә факультет ажурналистика аҟәша актәи акурс астудент

Очамчыра араион аҿы амшцәгьа аҧхасҭа ҕәҕәа ҟанаҵеит

(Алгарҭа)

Иҧхасҭахаз аҩныматәа анаҩсгьы, аӡхыҵра иқәнагеит анхацәа раарыхра зегьы. Ақыҭа аҳаблақәа руак ахь игоу амҩа аӡы иахьарбгеиз иахҟьаны анхацәа зеиҭаниааиртә иҟам, амҩа ианыҧсалаз абҕанҷеиҟара иқәнаӡәӡәааит. Араион ахада Беслан Бигәаа иажәақәа рыла, ари апроблема мышқәак рыла аӡбара алыршахоит. Уи азы иаҭаху адҵақәа ҟаҵоуп. Лашькындар ақыҭа ахада Иури Ҵәыџьба иазгәеиҭеит амшцәгьа иарҿиаз аҧырҟәҟәааараҿы аҭыҧантәи анхацәагьы ирылшо ала ацхыраара шыҟарҵо.

Аҭагылазаашьа еиҕьӡам Ҷлоу ақыҭаҿгьы. Араҟа, ашьхаӡиас Дәаб иарбгеит ихыз ацҳақәа руак. Аҧхасҭа аҭоуп ақыҭақәа Ҕәадеи Ҷлоуи еимаздо ацҳагьы. Ҷлоу ақыҭа Аимара аҳабла акәзар, абахәра иаҿыбгаз анышә злоу ахаҳәымҿыхә аҳабла ахәҭак ахь узымнеиуа амҩа ашәаҳаит. Араион ахада актәи ихаҭыҧуаҩ Артимон Габилаиа иажәақәа рыла, Очамчыра араион иахьаҵанакуа аҧхасҭа зауз анхацәа зегьы рсиа шьақәыргылахоит. Араион ахадара ирылшо зегьы ҟарҵоит ауааҧсыра ацхыраара рыҭаразы. Араион анапхгара Ҧақәашь ақыҭа атехника ҷыда адгаланы шьыжьы инаркны ибгаз амҩа аиҭашьақәыргыларазы аусуракәа нап адыркит.

Елана ЛАШӘРИАҦҲА

АПСНЫМЕДИА
Ареспубликатә ҳәынҭқарратә усҳәарҭа «Аҧснымедиа»
gazeta-apsny.info
apsnygazeta@mail.ru
аҭел: +7 (840) 226-15-75 / 226-59-73
аҭыӡҭыҧ: Аҧсны, Аҟәа ақ., Ажәанба имҩа, 9
АРЕДАКТОР ХАДА АХРА АНҚӘАБ
Агазеҭ адҵала иҩым астатиа ахә аредакциа иазшәаӡом
Агазеҭ ахә – 20 мааҭ